

KLJUČNI ELEMENTI FINANCIJSKE REGULATIVE I KONTROLE U SPRJEČAVANJU BANKOVNIH KRIZA

Brčina, Robert

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:145:170721>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-07**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Diplomski studij (Menadžment)

Robert Brčina

**KLJUČNI ELEMENTI FINANCIJSKE REGULATIVE I
KONTROLE U SPRJEČAVANJU BANKOVNIH KRIZA**

Diplomski rad

Osijek, 2022.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Diplomski studij (Menadžment)

Robert Brčina

**KLJUČNI ELEMENTI FINANCIJSKE REGULATIVE I
KONTROLE U SPRJEČAVANJU BANKOVNIH KRIZA**

Diplomski rad

Kolegij: Menadžment rizika

JMBAG: 0010221932

e-mail: rbcina@efos.hr

Mentor: izv. prof. dr. sc. Ivan Kristek

Osijek, 2022.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek

Faculty of Economics in Osijek

Graduate Study (Management)

Robert Brčina

**KEY ELEMENTS OF FINANCIAL REGULATION AND
CONTROL IN PREVENTING BANKING CRISES**

Graduate paper

Osijek, 2022.

IZJAVA

O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI, PRAVU PRIJENOSA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA, SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je diplomski
(navesti vrstu rada: završni / diplomski / specijalistički / doktorski) rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).
4. izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: Robert Brčina

JMBAG: 0010221932

OIB: 65716659638

e-mail za kontakt: brcinarobert1998@gmail.com

Naziv studija: Diplomski sveučilišni studij Poslovna ekonomija; smjer: Menadžment

Naslov rada: Ključni elementi financijske regulative i kontrole u sprječavanju bankovnih kriza

Mentor/mentorica diplomskog rada: izv. prof. dr. sc. Ivan Kristek

U Osijeku, 12. 09. 2022. godine

Potpis Robert Brčina

SAŽETAK

Banke su financijske institucije koje odobrenje za rad dobivaju od središnje banke, a kada se banke opisuju prema funkcijama koje obavljaju u gospodarskom sustavu tada se opisuju kao institucije koje primaju depozite te poslovima kreditiranja na kratkoročno, srednjoročno i dugoročno vremensko razdoblje. Izdavanjem kredita banka omogućuje fizičkim i pravnom osobama financiranje budućih aktivnosti. Banke su institucije koje se u svojem poslovanju oslanjaju na povjerenje svojih dionika, a izbijanjem krize ugrožena je likvidnost i solventnost banke što može rezultirati propašću banke. U Hrvatskoj regulatorna i supervizijska institucija za nadzor banaka je Hrvatska narodna banka. Kako bi se zaštitio financijski sustav Hrvatska narodna banka koristi se makrobonitetnim mjerama, efikasnim provođenjem regulacije i supervizije, osiguranjem depozita, učinkovitim rješavanjem kriznih situacija provođenjem rane intervencije te provođenjem preventivnih i sanacijskih mjerama, u krajnjoj nuždi Hrvatska narodna banka može djelovati kao zajmodavac u krajnjoj nuždi.

Ključne riječi: banka, kredit, regulacija, supervizija, kriza

ABSTRACT

Banks are financial institutions that receive bank charter from the central bank, and when banks are described according to the functions they perform in the economic system, they are described as institutions that receive deposits and provide short, medium and long-term lending. By issuing loans, the bank enables physical and legal person to finance future activities. Banks are institutions that rely on the trust of their stakeholders in their operations and the outbreak of the crisis threatens the liquidity and solvency of the bank, which can result in the collapse of the bank. In Croatia, the regulatory and supervisory institution for banking supervision is the Croatian National Bank. In order to protect the financial system, the Croatian National Bank uses macroprudential measures, efficient implementation of regulatory and supervisory measures, deposit insurance, effective crisis management through early intervention and implementation of preventive and remedial measures. The Croatian National Bank can also act as a lender of last resort.

Keywords: bank, credit, regulation, supervision, crisis

SADRŽAJ

1. Uvod.....	1
2. Pojam i značaj bankarskih kriza	2
2.2. Pojmovno određenje bankarske krize	2
2.2. Karakteristike i značaj bankarskih kriza	3
3. Uzroci bankarskih kriza	6
3.1. Makroekonomski uzroci bankarskih kriza.....	6
3.2. Mikroekonomski uzroci bankarskih kriza.....	8
4. Rizici poslovanja.....	10
4.1. Tržišni rizik.....	11
4.2. Kreditni rizik.....	12
4.3. Rizik likvidnosti	12
4.4. Operativni rizik.....	13
5. Financijska regulativa i kontrola banaka	14
5.1. Supervizija banaka.....	14
5.2. Financijski sektor	15
5.3. Mjere za postizanje financijske stabilnost.....	16
5.3.1. Makrobonitetne mjere	17
5.3.2. Efikasna regulativa i supervizija	18
5.3.3. Osiguranje depozita.....	19
5.3.4. Zajmodavac u krajnjoj nuždi.....	19
5.3.5. Učinkovito rješavanje kriznih situacija	19
5.3.6. Regulativa.....	20
6. Analiza poslovanja Zagrebačke banke d.d.	21
6.1. Povijest i opći podaci Zagrebačke banke d.d.	21
6.2. Rezultati poslovanja i financijski pokazatelji	22

6.3. Vrste i izloženost rizicima Zagrebačke banke d.d.	23
6.3.1. Kreditni rizik	23
6.3.2. Rizik likvidnosti	25
6.3.3. Tržišni rizik	28
6.3.4. Operativni rizik	30
6.3.5. Ostali rizici	31
6.4. Analiza kreditnog rejtinga Zagrebačke banke d.d.	32
6.5. Usporedba rizika poslovanja sa konkurentskom bankom	34
7. Zaključak	36
Literatura	37
Popis grafikona	43
Popis tablica	43

1. Uvod

Banke su stare institucije koje postoje tisućama godina, a u današnjoj prepoznatljivoj formi postoje već stotinama godina. Kroz vrijeme banke su prolazile kroz brojne promijene, a danas su one vezane uz globalizaciju, digitalizaciju poslovanja, promjene vrste i strukture klijenata, promjene vrste i strukture konkurenata, nove komunikacijske kanale i dr. Banke su institucije pod strogim nadzorom regulatornih tijela zbog iznimno velike važnosti banaka za gospodarski sustav jedne zemlje, a ugroženost banaka može poremetiti funkcioniranje financijskog sektora bez kojega realna ekonomija ne može funkcionirati budući da banke obavljaju poslove platnog prometa što omogućuje obavljanje plaćanje roba i usluga koji su predmet razmjene. Banke prikupljaju sredstva u obliku depozita, a prikupljena sredstva plasiraju u obliku kredita, a ove dvije funkcije su osnovne funkcije koje poslovne banke obavljaju. Banke nisu ograničene na obavljanje financijskog poslovanja nego imaju zakonske mogućnosti obavljati i određene druge poslove. Posebna vrsta banke je središnja banka, a u Hrvatskoj funkciju središnje banke obavlja Hrvatska narodna banka s ciljem održavanja stabilnosti cijena. Hrvatska narodna banka nadzire poslovanje poslovnih banaka i drugih kreditnih institucija, a ovaj rad upravo se bavi analizom i prikazom mjera koje regulatorna tijela poduzimaju kako bi se banke zaštitile od rizika kojima su izložene u poslovanju. Banke se oslanjaju na povjerenje, a kada ga počinju gubiti u vrijeme neizvjesnosti moguće su navale na banke. U takvim situacijama banke su sve više izložene riziku likvidnosti koji može rezultirati propašću banaka. Rizik likvidnosti može se pojaviti i u drugim scenarijima, a razlog postojanja rizika likvidnosti za banke je taj da banke moraju balansirati iznose i rokove obveza prema klijentima i potraživanja od klijenata. Posljednja velika kriza je Svjetska financijska kriza koja je započela 2007. godine i brzo se proširila svijetom koja je rezultirala ekonomskim krizama u mnogim zemljama. Velika povezanost svijeta predstavlja izazov kako se obraniti i očuvati nacionalna gospodarstva kada događaji u jednoj zemlji u kratkom vremenskom razdoblju izazivaju probleme širom svijeta, a izazov je velik i za regulatorna tijela koja imaju zadatak osigurati mjere i mehanizme obrane bankarskog sustava kada nastupe neizvjesnosti koje mogu rezultirati ugrožavanjem opstojnosti pojedinačnih banaka i financijskog sustava kao cjeline. Institucije Europske unije u određenoj mjeri nastoje zahtijevati jedinstvenu primjenu praksi i standarda čija bi implementacija od strane nacionalnih država rezultirala većom zaštitom od neizvjesnosti.

2. Pojam i značaj bankarskih kriza

Ovo poglavlje sastoji se od dva potpoglavlja, a u prvom potpoglavlju izložit će se objašnjenja drugih autora o tome što je bankarska kriza. Drugo potpoglavlje objasnit će bankarske poslovanje i kako interni i eksterni čimbenici izazivaju probleme koji mogu dovesti do bankarske krize. Prokomentirat će se stavovi drugih autora o određenim karakteristikama bankarskih kriza te utjecaju Svjetske financijske krize na Hrvatsku i svijet.

2.2. Pojmovno određenje bankarske krize

U Republici Hrvatskoj 2002. godine donesen je Zakon o bankama koji u prvom članku definira banku kao financijsku instituciju koja je dobila odobrenje za rad od Hrvatske narodne banke (HNB). Prema (Rose i Hudgins, 2010) američke vlada je, zbog širine poslova koje obavljaju banke, odlučila promijeniti definiciju banaka te je usvojena slična definicija koja postoji u Hrvatskoj i velikom broju država, gdje se bankama smatraju institucije čiji su depoziti osigurani od strane Federalne korporacije za osiguranje depozita. Hrvatsko bankarstvo prošlo je kroz značajne promijene od devedesetih godina dvadesetog stoljeća, a posljednji veliki val promjena dogodio se ulaskom Hrvatske u Europsku uniju kada je bilo potrebno prilagoditi zakonodavstvo novim standardima. U doktorskoj disertaciji Olgić Draženović u jedanaest točaka sumirala je najbitnije karakteristike hrvatskog tržišta banak:

1. „prevladava univerzalni, nespecializirani tip banaka;
2. smanjenje ukupnog broja banaka uslijed likvidacije, spajanja i pripajanja banaka;
3. postupno isključivanje državnog vlasništva iz sustava banaka;
4. internacionalizirana vlasnička struktura banaka;
5. visoka tržišna koncentracija;
6. oligopolna struktura tržišta bankovnih proizvoda i usluga;
7. visoki raspon (spread) kamatnih stopa;
8. visoka dobit bankovnog sustava;
9. razvoj novih proizvoda i usluga samposlužnog bankarstva;
10. rast nekamatnih prihoda i rast netipičnih bankovnih usluga;
11. smanjivanje broja zaposlenih i zapošljavanje mladih kadrova“ (O. Draženović, (2012).

Pojam bankarska kriza u javnosti se često povezuje s pojmovima ekonomska i financijska kriza, iako se mogu pronaći poveznice navedenih kriza ipak postoje razlike. Bankarskom krizom se „opisuje ili bankrot pojedinačne banke ili kolaps cijelog bankarskog sustava“ (Ahec-Šonje,

2002:808). Iako prethodno citirani autor navodi da je bankarska kriza pad jedne banke ili cijelog bankarskog sustava sama autorica navodi da se „pojmom bankarska kriza ipak češće koristi za opisivanje sustavnih kriznih epizoda koje dovode do kolapsa velikih banaka ili većeg broja banaka sa značajnim udjelom u ukupnoj bankarskoj aktiviti“ (Ahec-Šonje, 2002:808).

Bankarska kriza prerasta u sistemsku bankarsku krizu kada su:

1. „Značajni znakovi financijske katastrofe u bankarskom sustavu (na što ukazuju značajne navale na banaka, gubici u bankarskom sustavu i/ili likvidacije banaka)“ (Laeven i Valencia, 2012:4).
2. „Značajne intervencijske mjere bankarske politike kao odgovor na značajne gubitke u bankarskom sustavu“ (Laeven i Valencia, 2012:4).

Bankarsku krizu još se može definirati i kao „period u kojem značajan segment bankarskog sustava postane nelikvidan ili nesolventan“ (Demirguc-Kunt i dr., 2000:4).

U znanstvenim krugovima ne postoji točna definicija bankarske krize, a ako se uzmu u obzir objašnjenja bankarske krize od strane prethodno navedenih autora može se reći da postoji gruba podjela na bankarske krize na one krize koje nastaju zbog neuspjeha u djelovanju jedne banke, a u drugom slučaju bankarske krize nastaju zbog sistemskih problema u financijskom sustavu.

2.2. Karakteristike i značaj bankarskih kriza

Banke su financijske institucije koje se bave izdavanjem kratkoročnih, srednjoročnih i dugoročnih kredita klijentima banke, a pritom obračunavaju kamatu na posuđena sredstva. Banke imaju ulogu da „stvaraju kredite koji omogućuju rast i širenje realnog gospodarstva (de Grauwe, 2008)“. Autor de Grauwe (2008) navodi da je za normalno poslovanje banaka izrazito bitno povjerenje od strane klijenata, a kada je povjerenje narušeno zbog internih problema banke ili čak drugih banaka zbog problema solventnosti. Banka se ubrzo nakon toga može naći u situaciji da problem solventnosti izazove problem s likvidnošću, ali moguće je da prvo nastupi problem likvidnosti te nakon toga nastupi problem solventnosti. Dalje autor navodi da je Velika depresija 1930-ih rezultirala značajnoj reformi bankarskog sustava. Reforme koje autor navodi su: „prvo je središnja banka preuzela odgovornost zajmodavca u krajnjoj nuždi. Drugo, mehanizmi osiguranja depozita su ustanovljeni. Ove dvije reforme imale su za cilj eliminiranje pokrete kolektivne panike. Treća reforma usmjerena je na sprječavanje poslovnih banaka da preuzmu previše rizika“ (de Grauwe, 2008).

Bankarske krize često se dovode u vezu s valutnim krizama, analizom rada autora Kaminsky i Reinhart, koji se bavi proučavanjem bankarskih i valutnih kriza, autorica Ahec-Šonje navodi da „nije utvrđena značajnija veza između valutnih i bankarskih kriza u 70-tim godinama kad je postojao visok stupanj regulacije financijskih tržišta; slabljenje kapitalne regulacije početkom 80-tih osnažilo je tu vezu; većina bankarskih kriza pojavljuje se 80-tih i 90-tih (nakon financijske liberalizacije) u zemljama u razvoju, ali i u razvijenim zemljama“ (Kaminsky i Reinhart, 1996, prema Ahec-Šonje, 1999:35).

Autorica dalje navodi kako „najčešće bankarska kriza prethodi valutnoj, te svoj vrhunac doživljava tek kad (i ako) izbjije valutna kriza“ (Kaminsky i Reinhart, 1996, prema Ahec-Šonje, 1999:36).

Treći i posljednji zaključak autorice je vezan za uzroke bankarskih i valutnih kriza koji su očituju u „općoj gospodarskoj slabosti i padu ukupne gospodarske aktivnosti i izvoza, pogoršanju uvjeta međunarodne razmjene, rastu realnih kamatnih stopa, i slamanju tržišta vrijednosnica“ (Kaminsky i Reinhart, 1996, prema Ahec-Šonje, 1999:36).

Profesor Beim (2001) objašnjava da bankarska kriza ima dvije faze, a prva faza podrazumijeva pojavu nenaplativih kredita, pritom objašnjava da su banke iskorištene od strane privatnih i državnih interesa, nakon čeka najčešće državne vlasti nastoje kontrolirati i ublažiti negativne posljedice. Nakon toga nastupa druga faza u kojoj je narušen kapital banke i to najčešće kada značajniji klijenti počnu povlačiti sredstva. Pritom je moguće povlačenje depozita od strane deponenata ako se nasluti da su banke u značajnim problemima kada niti državne vlasti neće moći pružiti zaštitu depozita. Također autor navodi da aktivnosti međunarodnih financijskih institucija koje zahtijevaju zaoštavanje standarda i navale na banke su najčešći uzroci bankarskih kriza u državama u razvoju i siromašnijim državama, a razlozi za bankarske krize u većim i razvijenim državama su najčešće uzrokovane političkim promjenama ili negativnim promjenama na tržištima kapitala.

Svjetska financijska kriza koja je započela 2007. godine proglašena je najvećom krizom od Velike depresije 1930-ih godina. Autori Buturac, Rajn i Teodorović (2022) objašnjavaju Svjetsku financijsku krizu od 2007. godine koja je do početaka 2008. godine postepeno postajala sve neizvjesnija, a rast cijena energenata i sirovina naslućivao je na pojavu većih inflatornih pritisaka na gospodarstva. Problemi za financijski sektor postalo su još veći kada je nastupila kriza hipotekarnih kredita u SAD-u kada je bankarski sektor prvi dio zahvaćen, zatim su se problemi proširili na ostatak financijskog sektora, a na posljetku kriza u SAD-u proširila

se svijetom. Kriza koja se proširila svijetom nije imala jednake posljedice za sva gospodarstva. Autori navode probleme nepotpunih tržišnih informacija koje ako se ne uoče i uklone u određenom budućem razdoblju mogu izazvati ozbiljne poremećaje za bankarski i ekonomski sustav. Države koje su bile najviše pogođene krizom i koje su imale jako sužen prostor za djelovanje su države koje su se oslanjale „na vanjske izvore financiranja, na izloženost rizicima od financijskih transfera (osobito financijskim plasmanima na spekulativna tržišta), na ekstenzivno povećanje bankovnih kredita stanovništvu i poduzećima i na visoku razinu izvoza“ (Buturac, Rajn i Teodorović, 2022:669).

Prema autorima Buturac, Rajn i Teodorović (2022) gospodarstvo Hrvatske sredinom 2008. godine ulazi u fazu smanjenih ekonomskih aktivnosti, a pola godine kasnije nastupila je recesija. U Hrvatskoj najviše je pogođena industrijska proizvodnja i osobna potrošnja. Dolazi do pada kamatnih stopa i sve je veći broj nenaplativih kredita. Također značajno je smanjen broj odobrenih kredita. Hrvatsko iskustvo sa Svjetskom financijskom recesijom bilo je jako slično kao i u drugim zemljama u Europi. Hrvatska narodna banka (u nastavku HNB) izbijanjem krize promijenila je monetarnu politiku te je prestala koristiti instrumente restriktivne monetarne politike i započela koristiti instrumente ekspanzivne monetarne politike. Prema navodima skupine autora „mjere koje je HNB najčešće koristila pojavom krize su obvezna pričuva i stopa minimalno potrebnih deviznih potraživanja“ (Buturac, Rajn i Teodorović, 2022:212). Nadalje autori Buturac, Rajn i Teodorović (2022) navode kako je smanjena stopa deviznih potraživanja omogućila veću deviznu likvidnost bankama, a povećanjem stope obvezne pričuve smanjeno je zaduživanje banaka u inozemstvu.

3. Uzroci bankarskih kriza

Ovo poglavlje sastoji se od dva potpoglavlja u kojima će se nabrojati opisati makroekonomski i mikroekonomski uzroci bankarskih kriza.

3.1. Makroekonomski uzroci bankarskih kriza

Makroekonomija se kao ekonomska znanost bavi izučavanjem cjelokupnog gospodarskog sustava. Autor Miletić (2009) objašnjava da određeni makroekonomisti smatraju da nema potrebe interveniranja u poslovanje banaka u situacijama kada je potrebno spašavanje uslijed nastupanja bankarske krize budući da banke omogućavaju protok novčanih tokova svim gospodarskim subjektima te ako i nastupi kriza situacija se neće moći značajno promijeniti. Dalje autor navodi da postoje banke koje u razdoblju kriza dobro posluju, a određene banke nisu sposobne procijeniti rizik poslovanja te se u doba krize nalaze u velikim problemima. Iz toga autor zaključuje da u situacijama izbijanja krize presudnu ulogu ima korporativno upravljanje bankom. Dalje se navodi da je ključno za menadžment banke dobro upravljanje rizicima poslovanja i kapitalom.

Makroekonomski stručnjaci spominju veliki broj makroekonomskih čimbenika koji mogu uzrokovati bankarske krize. Autor Miletić (2009) navodi pet makroekonomskih čimbenika koji kao uzroke bankarskih kriza.

Prvi uzrok kojeg navodi je makroekonomska nesigurnost, a tu uključuje „visoke i promjenjive kamatne stope, nagli usponi i padovi ekonomske aktivnosti u gospodarstvu i neodržive fiskalne i inozemne pozicije najočitiji su i najizravniji makroekonomski izvori koji nepovoljno utječu na poslovanje banaka zbog negativnog utjecaja na kolebanje cijena i alokaciju financijskih sredstava“ (Miletić, 2009:4). Upravo Miletić (2009) navodi kako dolazi do negativnih promjena za realno gospodarstvo čemu prethode fluktuacije u cijenama što pogađa i države s iznimno razvijenim i velikim gospodarstvima iako makroekonomska nesigurnost stvara veće probleme za države u razvoju i u državama čija su gospodarstva u procesu tranzicije. Svjetska financijska kriza od 2007. koja je započela u SAD-u velikim je dijelom uzrokovana plasmanom kredita koji su postali nenaplativi krediti, a upravo je „rapidni rast domaćih kredita tijekom povoljnih ekonomskih razdoblja, a karakteristično je povećano posuđivanje visokorizičnim sektorima koji zauzvrat "hrane" bujanje cijena aktive“ (Miletić, 2009:5). Autor navodi i da je rast kredita zabilježen u mnogim zemljama u kojima je kasnije izbila bankarska kriza, od osam navedenih država pet su države u razvoju, a tri razvijene države.

Drugi čimbenik kojeg navodi autor je neučinkovitost regulatora i supervizora. Prema riječima autora „svaka promjena zakonskog okvira, monetarnih ili poreznih mjera može za banku značiti otežanje uvjeta poslovanja, dodatne troškove, smanjenje likvidnog i kreditnog potencijala“ (Miletić, 2009:5). Autor Miletić (2009) tvrdi da regulatorni i supervizori mogu postati podvrgnuti donošenju odluka koje će nastojati zadovoljiti interese političkih i interesnih skupina pa je moguće da je cijeli sektor gospodarstva motiviran ili primoran na aktivnosti koje mogu stvoriti probleme za cijeli gospodarski sustav. Također regulatorne i supervizorske institucije mogu se naći u situaciji prevelikog toleriranja i popuštanja loših poslovnih praksi od strane banaka, a razlozi za to mogu biti „nedostatak nezavisnosti supervizora, uplitanje politike koja nastoji spriječiti propast, a ne osigurati izlazak loših banaka, regulatorna pravila, nedostatak odgovornosti supervizora ili strah od pravnih posljedica“ (Miletić, 2009:5). Još jedan čimbenik koji se navodi je i „nedostatak pouzdane informacije što supervizorima otežava procjenu kvalitete zajmova, izloženost banaka riziku i razmjer kreditiranja povezanih osoba“ (Miletić, 2009:5).

Treći makroekonomski čimbenik koji može biti uzrok bankarskih kriza je inflacija. Autor Miletić (2009) navodi četiri razloga zbog kojih inflacija može prouzročiti probleme za banke. Prvi razlog je „u uvjetima visoke inflacije dolazi do porasta prihoda banke s osnova inflacije“ (Miletić, 2009:6). Drugi razlog je otežana mogućnost ili potpuna nemogućnost provođenja analize kreditne sposobnosti za klijente. Treći razlog je otežani razvoj financijskog tržišta i to poglavito segment poslovanja koji nudi dugoročne dužničke instrumente. Četvrti razlog autor nalazi u poreznom sustavu zbog kojeg „inflacija remeti financijske poticaje i potiče na pretjerano zaduživanje“ (Miletić, 2009:6).

Četvrti makroekonomski čimbenik koji se spominje je liberalizacija. Autor Miletić (2009) navodi da liberalizacija pomaže u razvoju, radu i stabilizaciji financijskih tržišta, ali problem može nastati u zemljama koje prolaze kroz tranziciju iz jednog gospodarskog sustava u drugi. Iz rada autora Miletića može se reći da problem ne leži u procesu liberalizacije financijskog sustava, nego je veći problem što države nisu iskoristili regulatorne i supervizorske instrumente kako bi postavili, kako to autor navodi, potrebna „ograničenja glede valutne izloženosti, kamatnog rizika“ (Miletić, 2009:6).

Peti makroekonomski čimbenik koji može biti uzrok bankarske krize koja se navodi je „pravna infrastruktura i tržišna disciplina“ (Miletić, 2009:6). Pravna država je ona koja fizičkim i pravnim osobama osigurava korištenje danih prava, ali i brzo rješenje ukoliko budu zakinuti za ista. Autor navodi sedam problema koji mogu biti posljedica nedovoljno dobro donesenih

zakona i odlika, a to su: „neprimjereni zakoni o poduzećima, kreditnim institucijama, obveznim odnosima, neriješena pitanja vlasničkih odnosa, ovrhe, stečaja kao i neučinkovita primjena pravnih propisa od strane pravosudnih tijela“ (Miletić, 2009:6). Dalje autor Miletić (2009) navodi da loši pravni okviri otežavaju razvoj domaćeg financijskog tržišta, ali i stvaranje, razvijanje i uspješno poslovanje na stranom financijskom tržištu. Uređena i primjerena pravna regulativa problem su poglavito za zemlje u razvijaju i tranzicijske zemlje, a problemi još nastaju i kada postoji problem vjerodostojnosti i transparentnosti informacija i rada banaka.

3.2. Mikroekonomski uzroci bankarskih kriza

Mikroekonomija je znanstvena disciplina koja se, za razliku od makroekonomije, bavi izučavanjem pojedinačnih gospodarskih subjekata. Autor (Miletić, 2009) navodi četiri najznačajnija mikroekonomska čimbenika kao uzroke bankarskih kriza.

Prvi mikroekonomski čimbenike kao uzrok bankarskih kriza je loše upravljanje koje podrazumijeva „prerastegnutost“, brzi rast, slabe kreditne politike, slab sustav unutarnjih kontrola i slabo planiranje“ (Miletić, 2009:8). Pritom Miletić (2009) pojašnjava da se „prerastegnutost“ odnosi na preveliko širenje asortimana proizvoda ili usluga koje poduzeće nudi ili povećanje u volumenu za koje poduzeće, u tom trenutku, nije sposobno. Problem brzog rasta ogleda se u smanjenju mogućnosti poduzeća na isti način kao i ranije, jer se često žrtvuje efikasnost poslovanja. Slabe kreditne politike problematične su jer se banka izlaže odobravanju kredita klijentima koji su rizičniji te je i otplata kredita neizvjesnija. Nadalje problemi za banke mogu nastati ako poslovanje ovisi o malom broju velikih klijenata budući da problemi tih pravnih osoba mogu imati negativne posljedice za samu banku, a još jedan problem je loša procjena rokova naplate potraživanja i plaćanja obveza.

Drugi mikroekonomski čimbenik koji je naveden odnosi se na slabe unutarnje kontrolne regulatore. Oni mogu nastati zbog „slabog odlučivanja o posuđivanju ili slabih sustava praćenja, slabih mehanizama interne revizije, ili slabih sustava izvješćivanja uprave kada informacije nisu dovoljno dobre za dobru analizu, nisu promptne ili ne ukazuju na značajne stavke i pojave“ (Miletić, 2009:10). Autor Miletić (2009) navodi da banke najčešće ne poduzimaju dovoljno dobre korake u planiranju te su te da zaključiti da su poduzeća koja se ne bave bankarskim poslovnima puno uspješnija u planiranju od banaka te se često nalaze u boljoj poziciji kada nastupe problemi.

Treći mikroekonomski čimbenike je kozmetičko računovodstvo koje je u Miletić (2009) opisano kao postupak kupovanja vremena na načine da se direktno i/ili indirektno zavaravaju

dionici banke. Neke od najčešćih tehnika su „izbjegavanje utvrđivanja rezervacija za loše (nenaplative ili samo djelomično naplative) plasmane i priznavanje prihoda kad kamate refinancira vjerovnička banka ili se neurednom dužniku odobravaju novi krediti“ (Miletić, 2009:10). Zbog ovakvih postupaka banaka dionici banke ne mogu niti biti svjesni dubine problema, a opseg problema često je vidljiv tek kada problemi nastaju i banka više nije u mogućnosti prikrivati ovakve radnje.

Četvrti mikroekonomski čimbenik bankarskih kriza su počinjeni prijevorni postupni koji se najčešće pojavljuju kroz „posuđivanje kroz kompanije na papiru i nepostojanje jamstava (kolateralizacija)“ (Miletić, 2009:10).

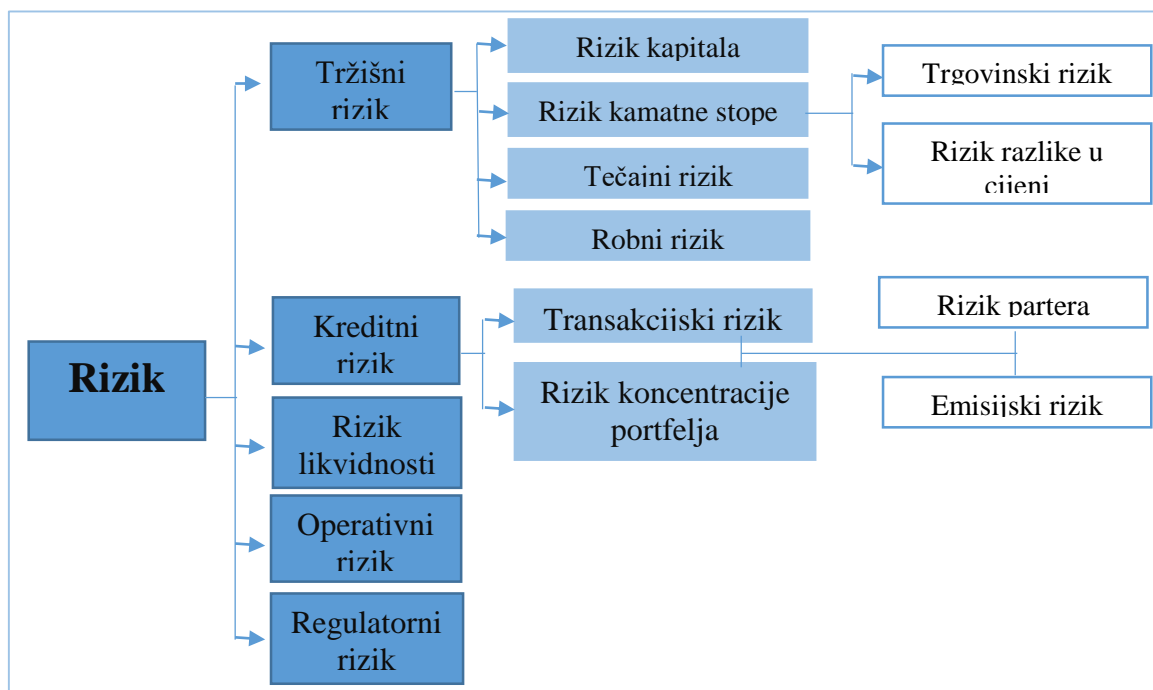
4. Rizici poslovanja

U ovom poglavlju definirat će se ključni pojmovi koji se povezuju s rizikom te prikazati podjela rizika.

Rizik se može definirati kao „jasno određena distribucija vjerojatnosti nekog događaja i moguće je izračunati stvarnu vjerojatnost nekoga događaja“ (Vidaković i Gregurek 2011:355).

Neizvjesnost „kada točna distribucija vjerojatnosti nekoga događaja nije poznata i distribucija se mora pretpostaviti ili izmisliti“ (Vidaković i Gregurek 2011:355).

Dolje prikazani grafički prikaz predstavlja podjelu rizika banaka koja je odabrana jer se najbolje prikazuje rizike s kojima se susreće banka koja će se analizirati u sedmom poglavlju rada.

Grafikon 1. Podjela rizika banaka

Izvor: izrada autora prema Vidaković i Gregurek (2011:361)

Prema Vidaković i Gregurek (2011) rizik kojemu su izložene banke može se rasporediti u pet kategorija. Pritom tržišni rizik podrazumijeva rizik kapitala, kamatne stope, tečajni rizik i robni rizik. Autor von Greuning (2011) neke od spomenutih rizika kao što su rizik likvidnosti, tržišni rizik i kreditni rizik stavljaju u kategoriju financijskog rizika. Zagrebačka banka d.d. sve rizike opisuje kao financijske rizike koji su podijeljeni u pet kategorija. Ovo je samo jedna od podjela rizika, razlike u kategorizaciji nastaju zato što poslovne aktivnosti često sadržavaju više vrsta rizika pa stoga dijeljenje rizika u kategorije nailazi na različite interpretacije stručnjaka.

Svi rizici poslovanja mogu se kategorizirati kao:

„Dinamički (spekulativni) rizici su dragovoljno preuzete opasnosti koje umjesto dobitaka mogu donijeti gubitke, ali nose kako mogućnost dobitka, tako i opasnost gubitka“ (Karić, 2011: 11). Dinamički rizik je pod većom kontrolom poslovnog subjekta budući da je, kao što je spomenuto u definiciji, dragovoljna aktivnost koja se može mijenjati kroz vrijeme. U jednom trenutku vjerojatnost dobitka može biti veća od vjerojatnosti gubitka, a kasnije se taj odnos može obrnuti. Autori Roberts, Wallace i McClure (2003) navode da se spekulativni rizik može podijeliti na poslovni i financijski rizik.

„Statički (čisti) rizici su opasnosti koje se javljaju u poslovanju neovisno o djelovanju poduzeća, a jedini mogući ishod je gubitak“ (Karić, 2011: 11). Nemogućnost izbjegavanja ove vrste rizika ostavlja poslovnim subjektima, prema Roberts, Wallace i McClure (2003), mogućnost kontrole štete poduzimanjem aktivnosti kao što su ugovaranje police osiguranja i diversifikacijom investicija (nagrađuje onih koji preuzmu spekulativni rizik).

U nastavku više će se posvetiti pojašnjavaju dinamičkih rizika koji se najčešće dijele na: „tržišni, kreditni, rizik likvidnosti i operativni (poslovni) rizik“ (Karić, 2011:22).

4.1. Tržišni rizik

Tržišni rizik je rizik koji proizlazi iz varijabilnosti tržišnih cijena koji može imati i pozitivan i negativan utjecaj na poslovanje poslovnih subjekata. Izvori tržišnog rizika su: „rizik vlasničke pozicije, robni, kamatni i valutni rizik“ (van Greuning, 2011:231). Također van Greuning (2011) objašnjava da prisutnost velikih institucionalnih investitora može pridonijeti većim fluktuacijama budući da su takvi investitori sklopi u kratkom razdoblju kupiti i/ili prodati velike količine i vrijednosti vrijednosnica koje rezultiraju u fluktuacijama cijena. Također navodi da je izrazito bitno mjerenje tržišnog rizika, ali niti jedno pojedinačno mjerilo ne može samostalno dovoljno dobro prikazati kako će se i koliko manifestirati tržišni rizik. Računovodstveni standardi zahtijevaju usklađivanje pozicija s tržišnim cijenama u financijskim izvješćima kako bi poslovni subjekt zaštitio kapital od tržišnih fluktuacija. Tržišni rizik se prikazuje uz pomoć kvantitativnih podataka analizom povijesnih negativnih performansi proizvoda i/ili usluga te tržišta. Zbog kompleksnosti tržišnog rizika poslovni subjekti imaju mogućnost provođenja stres testova kako bi dobili informacije koje mogu služiti za promjene u poslovanju kako bi se zaštitilo poslovanje. Stres testovima testiraju se nepovoljni scenariji kao što su značajno smanjenje likvidnosti te značajan pad cijena.

4.2. Kreditni rizik

Kreditni rizik podrazumijeva da dužnik „neće biti sposoban platiti kamatu ili otplatiti glavnicu prema uvjetima utvrđenim u sporazumu o kreditiranju“ (van Greuning, 2011:135). Kreditnom riziku unutar nacionalnog gospodarstva prema van Greuning (2011) izloženi su pojedinci, poduzeća i država, a najveći broj poduzeća upravo proglasi stečaj zbog problema uzrokovanih kreditnim rizikom. Autori Gregurek i Vidaković (2011) navode da banke imaju različiti stupanj zahtjevnosti u procesu odobravanja kredita klijentima banke. Za kredite gdje je odobrena svota kredita niska banke koriste računalne algoritme, a za kredite koji se odobravaju u većim iznosima procedura može trajati mjesecima. Za takve kredite banke se mogu poslužiti instrumentom osiguranja kako bi minimizirali mogućnost gubitka velikih novčanih iznosa, ali su takve mjere potrebne kako bi se zaštitilo i cjelokupno poslovanje banke budući da veći broj pojedinačnih klijenata ili vrijednosti odobrenih kredita mogu postati nenaplativi što može ugroziti postojanje banke. Autor pojašnjava primjer bankarske krize 2008. u SAD-u gdje su banke godinama odobravale zahtjeve za kredite klijentima koji nisu bili dovoljno kreditno sposobni što je na posljetku uzrokovalo nemogućnosti naplate kredita, a određene banke su proglasile stečaj.

4.3. Rizik likvidnosti

Prema Gregurek i Vidaković (2011) rizik likvidnosti najznačajniji rizik za banke zajedno s kreditnim rizikom. Već je ranije spomenuto da je kreditni rizik najzaslužniji za stečajeve banaka, a rizik likvidnosti može biti puno opasniji za banke budući da se odobravanje zahtjeva za kredite i planiranje kreditnih politika planira za duže razdoblje te banke imaju vremena razviti načine utjecaja rizika na poslovanje, a problemi s likvidnošću mogu ugroziti opstojnost banke u jako kratkom razdoblju te banke imaju malo vremena za reagiranje. Rizik likvidnosti može se definirati kao „sposobnost nekog poduzeća ili banke da na vrijeme podmiri svoje kratkoročne dospjele obveze“ (Tadić, 2018:140). Bankama i drugim poduzećima, prema van Greuning (2011), je likvidnost bitna kako bi se osigurala potrebna sredstva točno određenom trenutku, ali i po razumnoj cijeni. Kako bi se osigurala mogućnost podmirivanja kratkoročnih obveza banke i druga poduzeća imaju mogućnost upravljanja stavkama iz aktive, pasive ili kombinacijom upravljanja stavkama i iz aktivne i iz pasive. Veličina banke te struktura klijenata i poslovanja limitira banke da koristi određene stavke iz pasive ili aktive kako bi osigurala potrebna sredstva. Kako bi banka bila sigurna potrebno je zadovoljiti sljedeće pravilo: „Ulaz sredstava – izlaz sredstava > 0 “ (Gregurek i Vidaković, 2011:373). Ovu ravnotežu banka mora

postići svaki dan kako bi izbjegla nelikvidnost. Ova ravnoteža veliki je izazov za banke zbog postojanja ročne neujednačenosti koja nastaje zbog samog načina rada banaka koja „prima depozite na jedan rok, a daje kredite na rok koji nije isti“ (Gregurek i Vidaković, 2011:374).

4.4. Operativni rizik

Operativni rizik definira se kao „rizik gubitka koji proizlazi iz neadekvatnih ili neprimjerenih internih procesa, ljudi, sustava ili vanjskih događaja“ (Gregurek, Vidaković, 2011:400). Bankarsko poslovanje je uslužno poslovanje i prema Gregurek, Vidaković (2011) zaposlenici banaka su skloni pogreškama i propustima koji najčešće nastaju zbog prilikom unošenja podataka koji mogu imati negativne posljedice za poslovanje, a takve radnje nastoje se umanjiti unapređivanjem softvera koji se koriste za obavljanje transakcija. Uz potrebu osiguravanja fizičke infrastrukture banke sve je značajnija prijetnja za sigurnost IT sustava. Kako bi se banke zaštitile od rizika poslovnih procesa potrebno je imati jasno definirana i transparenta zaduženja pojedinih radnih mjesta te odvojeni odjel procjene kreditne sposobnosti od ostalih odjela kako bi se izbjegle moguće manipulacije.

5. Financijska regulativa i kontrola banaka

U ovom poglavlju prikazat će se podjela financijskog sektora prema klasifikaciji Europske unije, definirati financijska regulativa i kontrola, prikazati elementi financijske regulative i kontrole te će se prikazati rad nadzorno – regulatornih tijela u RH.

5.1. Supervizija banaka

U Europskoj uniji države imaju različite pristupe u organizaciji koliko institucija provodi superviziju banaka, a Božina Beroš (2012) navodi da je u europskim zemljama trend smanjenja broja institucija koje provode superviziju banaka, a brojne zemlje imaju samo jednu institucija koja je zadužena za superviziju. U Hrvatskoj HNB je zadužena za superviziju banaka, a HANFA je zadužena za superviziju tržišta kapitala. Svrha supervizorskih institucija je „održavanje povjerenja u bankovni sustav, promicanje i očuvanje njegove sigurnosti i stabilnosti te uklanjanje s tržišta institucija koje posluju suprotno tim načelima“ (HNB, 2019).

HNB je organiziran u četrnaest sektora, devet ureda i jedan centar. Supervizija banaka organizirana je unutar tri sektora i jednog ureda, a prema podacima HNB-a (2021) sektori i ured zaduženi za superviziju banaka su:

- Sektor bonitetne regulative i metodologije – informiranje, davanje informacijama, zaprimanje i analiza bonitetnih izvješća od strane kreditnih institucija,
- Sektor bonitetne supervizije – provodi mjere kontrole te licenciranja,
- Sektor specijalističke supervizije i nadzora – nadzor pranja novca i informacijskih sustava kreditnih institucija,
- Ured za koordinaciju poslova bonitetne supervizije, nadzora i upravljanja rizicima – koordinira rad drugih sektora i ureda HNB-a, razvija modele provođenja supervizije i nadzora u skladu sa praksama zemalja Europske unije.

Hrvatska narodna banka, prema Zakonu o Hrvatskoj narodnoj banci (NN 75/08, 54/13, 47/20), samostalno i neovisno obavlja ulogu središnje banke Republike Hrvatske, a Članak 3. Zakona o HNB-u navodi da je cilj održavanje stabilnosti cijena.

HNB ima zadaću da provodi:

1. „monetarnu politiku,
2. upravlja međunarodnim pričuvama Republike Hrvatske,

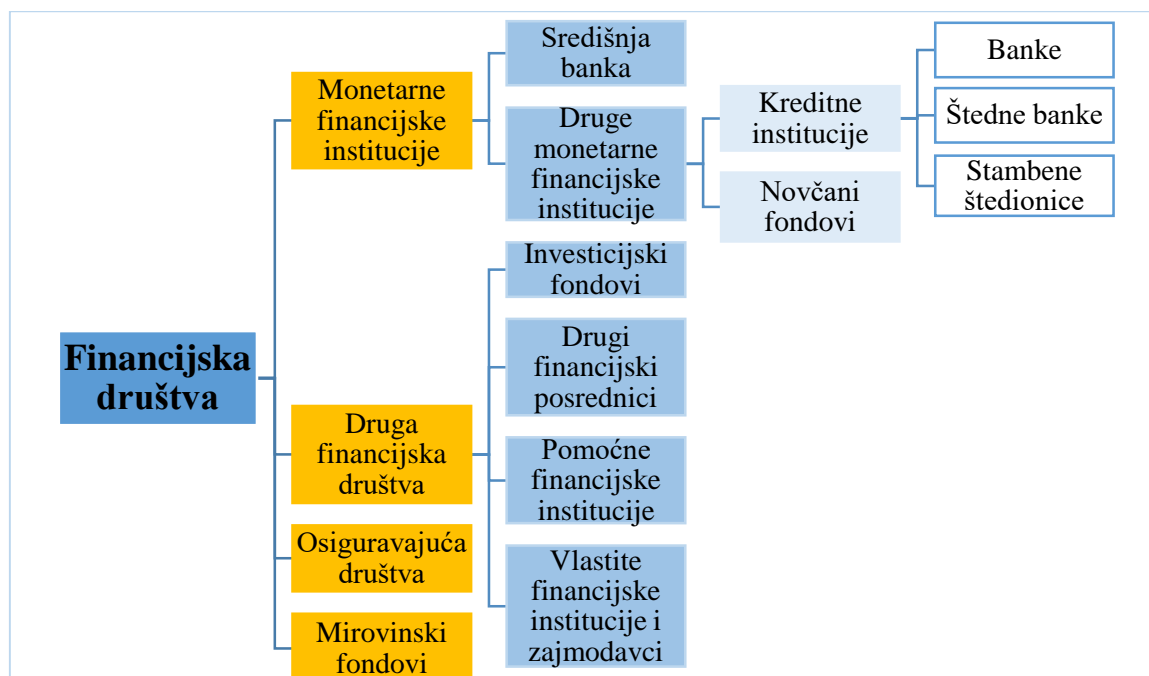
3. izdaje hrvatski novac – kunu,
4. izdaje odobrenja za rad kreditnim institucijama, kreditnim unijama, kreditnim posrednicima za posredovanje u stambenom potrošačkom kreditiranju te institucijama za platni promet i elektronički novac te
5. nadzire njihovo poslovanje“ (HNB, 2015 i 2020).

Banke imaju važnu ulogu u ekonomskom sustavu zemlje, a banke podliježu puno zahtjevnijem nadzoru i pravnoj regulativi. Za vrijeme pisanja ovoga rada Zakon o bankama sadržavao je 194 članka koja propisuju mnogo zahtijeva i mjera kojih se banke moraju pridržavati, nekoliko značajnijih stavki navesti će se u nastavku. Prema Zakonu o bankama (NN 84/2002) banke se osnivaju s temeljnim kapitalom od četrdeset milijuna kuna, banka je dužna osigurati minimalnu stopu adekvatnosti kapitala od deset posto uz mogućnost određivanja veće stope za pojedinačne banke ako se utvrdi da su rizičnije, banka se mora voditi po principima likvidnosti i solventnosti, banka je dužna održavati odgovarajuću razinu jamstvenog kapitala, izloženost banke prema jednoj osobi ne smiju prelaziti dvadeset pet posto jamstvenog kapitala, banke podliježu ograničenju ukupnog i pojedinačnih ulaganja, banka propisuje kontni plan za knjiženje bankama, banka provodi unutarnju reviziju te sastavlja izvješće o provedenoj reviziji, banka podliježe izravnom nadzoru od strane HNB-a uz prethodnu najavu.

5.2. Financijski sektor

Financijski sektor ključan je za uspješno funkcioniranje realnog gospodarstva, a Hrvatska narodna banka je, zajedno s ostalim zemljama Europske unije, počela primjenjivati standarde Europskog sustava nacionalnih računa (ESA 2010) kako bi se uskladile sektorske klasifikacije za potrebe zajedničkih statističkih izvještaja, a ESA 2010 „donosi promjene u dijelu sektorske klasifikacije institucionalnih jedinica“ (HNB, 2022).

Za potrebe ovoga rada prikazati će se sektor financijskih društava koji se dalje dijeli na četiri skupine institucija.

Grafikon 2. Struktura sektora Financijska društva

Izvor: izrada autora prema HNB (2022:21)

Prema podjeli u gore prikazanom grafikonu banke se nalaze u kategoriji druge monetarne financijske institucije, a ta kategorija se nalazi u skupini monetarne financijske institucije.

5.3. Mjere za postizanje financijske stabilnost

Hrvatska narodna banka jedna je od institucija koja se bavi nadzorom financijskog sustava, a „financijski sustav zemlje čine njezina valuta i platni sustav, financijska tržišta, financijske institucije te institucije koje reguliraju i nadziru njihov rad“ (HNB, 2015). Banke, štedne banke i stambene štedionice, koje su kreditne institucije, su pod izravnim nadzorom HNB-a.

Najznačajnije institucije hrvatskog financijskog sustava prema podacima HNB-a su:

1. Hrvatski sustav velikih plaćanja
2. Nacionalni klirinški sustav
3. Zagrebačka burza
4. Središnje klirinško depozitarno društvo
5. Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga

6. Državna agencija za osiguranje štetnih uloga i sanaciju banaka
7. Uprava za financijski sustav Ministarstva financija
8. Hrvatski registar obveza po kreditima
9. Središnji registar osiguranika
10. Financijska agencija

Hrvatska narodna banka opisuje sljedećih šest elemenata koje utječu na financijsku sigurnost financijskog sustava.

5.3.1. Makrobonitetne mjere

Hrvatska narodna banka nastoji osigurati kontinuirano funkcioniranje financijski sustav makrobonitetnim mjerama uz pomoću kojih se nastoji postići „jačanje otpornosti bankovnog sustava na moguće i iznenadne šokove“ (HNB, 2022). HNB provodi sljedećih šest makrobonitetnih mjera:

Zaštitni sloj za očuvanje kapitala – „jest zaštitni sloj kapitala u visini od 2,5% ukupnog iznosa izloženosti riziku koji su kreditne institucije dužne održavati u obliku redovnoga osnovnoga kapitala. Ovaj se zaštitni sloj nadograđuje na minimalnu regulatornu stopu redovnoga osnovnoga kapitala od 4,5%“ (HNB, 2019).

Protuciklički zaštitni sloj kapitala „odlukom HNB-a od 28. ožujka 2022. stopa se podiže na 0,5% s početkom primjene 31. ožujka 2023“ (HNB, 2017). Ovom mjerom banke imaju veću zaštitu kada nastupe ekonomski problemi, a najave povećanja stope od strane HNB-a naznaka su da središnja banka očekuje neizvjesnost na tržištu te moguće ulazak ekonomije u silaznu fazu rasta.

Zaštitni sloj za strukturni sistemski rizik – „kapitalni sloj koji se koristi s ciljem smanjivanja i ublažavanja sistemskih rizika dugoročne i necikličke prirode koji mogu utjecati izravno na financijski sustav te neizravno na gospodarstvo u cjelini“ (HNB, 2017).

Trenutno je za sve kreditne institucije propisana stopa „u visini 1,5% ukupnog iznosa izloženosti riziku“ (HNB, 2017).

Sistemski važne institucije – je mjera koja zahtijeva dodatni stupanj sigurnosti za određene banke kako bi se zaštitio cijeli sustav. Prema riječima HNB-a ovom mjerom nastoji se „ograničiti zarazu koja može proizići iz insolventnosti ili općenito stresne situacije sistemski važnih institucija“ (HNB, 2022). Prema priopćenju HNB-a (2020) u Hrvatskoj je sedam banaka

proglašeno sistemski važnima te se stopa zaštitnog sloja kreće od najmanje 0,5% za neke banke te maksimalno 2% za neke banke, iako je zakonsko ograničenje do 3%. Visina stope ovisi o veličini banke, povijesnim performansama poslovanja te drugim stručnim procjenama.

Uzajamno priznavanje mjera – odnosi se na usklađivanje makrobonitetnih mjera kako bi se objedinio pristup regulaciji banaka u cijeloj Europskoj uniji.

Ostale mjere i aktivnosti – za vrijeme pandemije COVID-19 Hrvatska narodna banka „kreditnim je institucijama ograničila provođenje raspodjela, što uključuje isplatu dividenda i stvaranje obveze isplate dividende, otkup vlastitih dionica te dodjelu varijabilnih primitaka, do 31. prosinca 2021“ (HNB, 2021).

5.3.2. Efikasna regulativa i supervizija

Regulativa i supervizija provode se pomoću:

Zakona - Zakon o kreditnim institucijama (146/20) Članak 11. propisuje da HNB ima ulogu nadgledanja primjene Zakona o kreditnim institucijama, ulogu donošenja mjera potrebnih za provođenje Zakona o kreditnim institucijama, određivanja ponderiranog rizika i nadležno je tijelo za banke, štedne banke i stambene štedionice.

Odluke – odredba HNB-a „pobliže objašnjava način provedbe Uredbe 575/2013/EU (CRR) ili način provedbe provedbenih uredbi koje donosi Europska komisija u skladu s Uredbom 575/2013/EU“ (HNB, 2020).

Uredbe – koriste se kada se implementiraju novi standardi, a „uredba je obvezujući zakonodavni akt koji se mora u cijelosti primjenjivati u svim državama članicama Europske unije“ (HNB, 2020).

Tehnički standardi – koji obuhvaćaju: „regulatorne tehničke standarde (engl. *Regulatory Technical Standards* – RTS) i provedbene tehničke standarde (engl. *Implementing Technical Standards* – ITS)“ (HNB, 2020).

Direktive – predstavljaju „zakonodavni akti kojima se utvrđuje cilj koji sve države članice EU-a moraju ostvariti“ (HNB, 2020). Države članice imaju diskrecijsko pravo odlučivanja načina implementiranja direktiva u nacionalno zakonodavstvo.

Smjernice – HNB (2020) navodi da se uz pomoć smjernica nastoji pojasniti, usmjeravati i preporučivati s ciljem da institucije kojima su smjernice namijenjene dobro obavljaju svoj posao.

5.3.3. Osiguranje depozita

Zakon o sustavu osiguranja depozita (NN, br. 146/2020) obvezuje Hrvatsku agenciju za osiguranje depozita za izvršenje isplate u iznosu do sto tisuća eura u kunsnoj protuvrijednosti, u roku od 20 dana, u slučaju kada kreditna institucija nije u mogućnosti izvršiti isplatu depozita ili kada je proglašen stečaj kreditne institucije.

5.3.4. Zajmodavac u krajnjoj nuždi

HNB donijela je Odluku o kratkoročnom kreditu za likvidnost (1999) koja omogućuje HNB-u da izda kratkoročne kredite kreditnim institucijama za koje je utvrđeno da imaju problema s likvidnošću. Kako bi se odobrila ova vrsta kredita problemi likvidnosti kreditne institucije moraju ugrožavati financijski sustav te je potrebno da je kreditna institucija solventna.

5.3.5. Učinkovito rješavanje kriznih situacija

Kako bi se na krizne situacije riješile na najučinkovitiji način potrebno je da institucije provode:

- „(i) mjere preventivnoga karaktera,
- (ii) mjere rane intervencije i
- (iii) sanacijske mjere“ (HNB, 2015).

U sklopu provođenja preventivnih mjera HNB (2015) navodi da izrađuju planove oporavka za kreditne institucije u slučaju nastupa kriznih situacija, mjere rane intervencije mogu koristiti mjere plana oporavka, „smjenu članova upravljačkog tijela ili višeg rukovodstva, izradu plana pregovora o restrukturiranju duga prema vjerovnicima, promjenu poslovne strategije, promjenu pravne ili organizacijske strukture kreditne institucije, imenovati privremenog upravitelja,, (HNB, 2015). Posljednji korak u sprječavanju kriznih situacija je sanacijski proces. U Hrvatskoj djeluje pet institucija koje su uključene u proces sanacije kreditnih institucija.

HNB (2015) navodi sljedeće institucije:

1. Jedinstveni sanacijski odbor
2. Hrvatska narodna banka
3. Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga (HANFA)

4. Ministarstvo financija Republike Hrvatske
5. Hrvatska agencija za osiguranje depozita.

5.3.6. Regulativa

Kako bi se osigurala sigurnost financijskog sustava postoje regulatorni instrumenti za čije su provođenje, osim HNB-a, zadužene i druge institucije. Najznačajniji zakoni za regulaciju financijskog sustava u Hrvatskoj su:

1. Zakon o HNB-u
2. Zakon o kreditnim institucijama
3. Zakon o Vijeću za financijsku stabilnost
4. Zakon o sustavu za osiguranje depozita
5. Zakon o sanaciji kreditnih institucija i investicijskih društava.

6. Analiza poslovanja Zagrebačke banke d.d.

Šesto poglavlje sastoji se od pet potpoglavlja u kojima će se prikazati osnovni podaci o Zagrebačkoj banci d.d. te analizirati rizici s kojima se banka susreće te napraviti usporedba rizika poslovanja s prosjekom svih banaka te odabrane konkurentske banke za usporedbu.

6.1. Povijest i opći podaci Zagrebačke banke d.d.

U ovome radu Zagrebačka banka d.d. još će se nazivati i Zagrebačka banka, banka i ZB. Zagrebačka banka sa svojim podružnicama i pridruženim društvima tvori Grupu Zagrebačke banke. Grupa Zagrebačke banke neće biti predmet analize u ovome radu. Banka je kroz svoju povijest promijenila nekoliko naziva, a banka je dobila ovo ime krajem sedamdesetih godina, iako je u drugačijem obliku postojala od 1914. godine te je od tada nekoliko puta mijenjala ime. Grupa djeluje u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. Prema podacima Hrvatske udruge banaka (n.d.) u Hrvatskoj djeluju dvadeset dvije banke. Prema podacima Zagrebačke banke (2022) banka je 2021. godine poslovala u sto osam poslovnica što predstavlja smanjenje od osamnaest poslovnica u trogodišnjem razdoblju. Banka je dio Grupe UniCredit S.p.A. koja je prema podacima Zagrebačke burze (2022) na kraju 2021. godine bila vlasnica 84,48% dionica banke, a Allianz SE u vlasništvu ima 11,72% dionica, dok je manje od pet posto dionica u vlasništvu drugih dioničara, među drugim dioničarima su i druge banke kao na primjer Erste banka i OTP banka. Banka je organizirana u šest divizija te dvadeset osam sektora te osam drugih organizacijskih struktura kao što su odjeli i službe. Prema navodima iz godišnjih financijskih izvještaja „Grupa Zagrebačke banke je grupacija koja pruža raspon financijskih usluga pravnim osobama i stanovništvu u Republici Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, Federacijama Bosne i Hercegovine. Grupa ima približno 96.000 aktivnih korporativnih klijenata i obrtnika te 1,4 milijuna aktivnih klijenata fizičkih osoba“ (Zagrebačka banka, 2022:48). Kada se uzmu u obzir i klijenti podružnica i pridruženih društava tada broj klijenata prelazi dva milijuna.

Zagrebačka banka d.d. (2022) navodi:

- 108 lokacija na kojima banka posluje
- 868 bankomata
- Više od 631 tisuća korisnika internetskog bankarstva e-zabe
- Više od 572 tisuća korisnika mobilnog bankarstva m-zabe
- 3.570 zaposlenika.

6.2. Rezultati poslovanja i financijski pokazatelji

Račun dobiti i gubitka Zagrebačke banke d.d. prikazuje uspješnost poslovanja poduzeća , a uspješnost je prikana kroz petnaest stavki. Kroz petnaest stavki računa dobiti i gubitka prikazuju se prihodi i rashodi te ostvareni financijski rezultat na dan 31. 12. za svaku od analiziranih godina. Iznosi u zgradama u tablici prikazuju iznos koji se oduzima od iznosa bez zgrade.

Tablica 1. Račun dobiti i gubitka Zagrebačke banke d.d. od 2019. do 2021.

	2019.		2020.		2021.	
	u mil. kuna	u %	u mil. kuna	u %	u mil. kuna	u %
Prihodi od kamata	3.150	-	2.734	-13,2%	2.432	-11,0%
Rashodi od kamata	(407)	-	(334)	-17,9%	(257)	-23,1%
Neto prihodi od kamata	2.743	-	2.400	-12,5%	2.175	-9,4%
Prihodi od provizija i naknada	1.305	-	1.148	-12,0%	1.280	11,5%
Rashodi od provizija i naknada	(228)	-	(192)	-15,8%	(234)	21,9%
Neto prihodi od provizija i naknada	1.077	-	956	-11,2%	1.046	9,4%
Neto dobit od trgovanja i ostali prihodi i rashodi	593	-	259	-56,3%	1.186	357,9%
Poslovni prihodi	4.413	-	3.615	-18,1%	4.407	21,9%
Troškovi poslovanja	(1.619)	-	(1.554)	-4%	(1.571)	1,1%
(Doprinosi u novcu sanacijskim odborima i sustavima osiguranja depozita)	(204)	-	(205)	0,5%	(114)	-44,4%
Dobit od poslovanja prije vrijednosnih usklađenja i rezerviranja za gubitke	2.590	-	1.856	-28,3%	2.722	46,7%
Troškovi vrijednosnih usklađenja i rezerviranja za gubitke	(761)	-	(962)	26,4%	(432)	-55,1%
Dobit prije poreza	1.829	-	894	-51,1%	2.290	156,2%
Porez na dobit	(267)	-	(159)	-40,4%	(282)	77,4%
Dobit razdoblja	1.562	-	735	-52,9%	2.008	173,2%

Izvor: Izrada autora prema Zagrebačka banka (2020:4; 2021:4)

Tablica 1. prikazuje iznose za tri analizirane godine, a u 2020. u odnosu na 2019. došlo je do pada vrijednosti za svaku od petnaest kategorija računa dobiti i gubitka, a uzrok pada je epidemiološka pandemija koja je započela u prvom tromjesečju 2020. godine.

Prihodi od kamata ostvarili su pad od 13,2%, a rashodi od kamata ostvarili su još veći pad koji je iznosio 17,9%. Poslovni prihodi ostvarili su pad od 18,1%, što iznosi gotovo osamsto milijuna kuna u 2020. u odnosu a 2019. Troškovi poslovanja u 2020. u odnosu na 2019. smanjili su se za 4%. Kategorija troškova vrijednosnog usklađenja i rezerviranja za gubitka ostvarila je povećanje za 26,4% u odnosu na prethodnu godinu. Taj dodatni trošak od 201 milijuna kuna nastao je zbog promjene vrijednosti imovine uzrokovano tržišnim promjenama. U 2020. ostvarena dobit iznosila je 735 milijuna kuna koja je za 827 milijuna kuna manja u odnosu na prethodnu godinu, odnosno ostvareno je smanjenje od 52,9%. U 2021. godini došlo je do oporavka, troškovi poslovanja povećali su se tek za 1,1% u odnosu na 2020. godinu, a prihodi poslovanja ostvarili su rast od 21,9% u odnosu na 2020. godinu. Dobit za 2021. godinu bila je veća za 1.273 milijuna kuna, odnosno 173,2%, u odnosu na prethodnu godinu. Ostvarena dobit u 2021. bila je veća za 446 milijuna kuna u odnosu na 2019. godinu, a time je ostvarena i veća dobit u odnosu na pretpandemijsku godinu za 28,55%.

6.3. Vrste i izloženost rizicima Zagrebačke banke d.d.

Zagrebačka banka d.d. u svojim godišnjim financijskim izvješćima navodi pet kategorija rizika s kojima se banka suočava. Za svaki od rizika izrađen je tablični prikaz odabranih pokazatelja koji će se analizirati u trogodišnjem razdoblju.

6.3.1. Kreditni rizik

Kreditnom riziku Zagrebačka banka d.d. izložena je zbog obavljanja aktivnosti izdavanja kredita zbog kojih banka može ostvariti gubitke ako fizičke i pravne osobe, kojima su krediti izdani, ne ispune svoje kreditne obveze. Zagrebačka banka nastoji upravljati kreditnim rizikom određivanjem maksimalne moguće izloženosti prema pojedinom klijentu, industriji i geografskoj lokaciji ili regiji. Banka svoje politike usklađuje s politikama UniCredit banke i HNB-a. Ako je zbog kreditiranja potrebno povećati kreditnu izloženost potrebna su odobrenja od strane Sektora upravljanja i kontrole. Kako bi se banka zaštitila od gubitaka zahtjeva se od klijenata da su kreditno sposobni, a dodatno se krediti osiguravaju „instrumentima kreditne zaštite u obliku novčanih depozita, garancija, nekretnina i ostalih instrumenata osiguranja“ (Zagrebačka banka, 2021:178).

Tablica 2. Koncentracija kreditnog rizika prema industrijskim granama i tipu dužnika

Industrijske grane	2019.		2020.		2021.	
	u mil. HRK	u %	u mil. HRK	u %	u mil. HRK	u %
Trgovina na veliko i malo	3.091	4,65	3.479	5,06	3.503	4,95
Prerađivačka industrija	2.657	4,00	2.241	3,26	3.008	4,25
Djelatnost pružanja smještaja i hrane	2.598	3,91	2.354	3,42	2.043	2,88
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	1.559	2,34	1.371	1,99	1.703	2,40
Poslovanje nekretninama	1.454	2,19	1.474	2,14	1.772	2,50
Opskrba električnom energijom	1.201	1,81	1.154	1,68	811	1,15
Građevinarstvo	1.037	1,56	1.854	2,70	767	1,08
Prijevoz i skladištenje	849	1,28	945	1,37	2.003	2,83
Opskrba vodom	843	1,27	689	1,00	656	0,93
Stručna, znanstvena i tehnička dj.	813	1,22	819	1,19	626	0,88
Informacije i komunikacije	450	0,68	443	0,64	210	0,30
Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	167	0,25	140	0,20	125	0,18
Financijska djelatnost i djelatnosti osiguranja	154	0,23	159	0,23	3	0,00
Djelatnost zdravstvene zaštite i socijalne. skrbi	97	0,15	86	0,13	79	0,11
Ostale uslužne djelatnosti	53	0,08	48	0,07	28	0,04
Umjetnost, zabava i rekreacija	52	0,08	80	0,12	140	0,20
Obrazovanje	35	0,05	23	0,03	23	0,03
Rudarstvo i vađenje	5	0,01	2	0,00	3	0,00
Javna uprava i obrana	0	0	0	0	0	0
Ostala financijska društva	733	1,10	1.814	2,64	1.220	1,72
Pravne osobe	17.848	26,84	19.175	27,89	18.725	26,44
Država i javni sektor	18.253	27,45	20.607	29,98	22.834	32,24
Fizičke osobe i obrtnici	30.389	45,70	28.958	42,13	29.260	41,32
Ukupni zajmovi i potraživanja od komitenata	66.490	100	68.740	100	70.819	100

Izvor: izrada autora prema Zagrebačka banka (2020: 209; 2021:209)

Tablica 2. prikazuje koncentraciju kreditnog rizika prema industrijama i prema tipu dužnika. Najveći postotak kredita izdaje se fizičkim osobama koji čine 45,70% od svih izdanih kredita, druga najveća skupina klijenata je državni i javni sektor, a zatim pravne osobe. Najveći postotak izdanih kredita izdaje se za subjektima koji se bave trgovinom na veliko i malo, a udio se kroz promatrano razdoblje povećavao, a u istom razdoblju izdano je kredita u vrijednosti preko

četiristo milijuna kuna što predstavlja relativno postotno povećanje za više od trinaest posto. Velika zastupljenost je i u prerađivačkoj industriji te djelatnostima pružanja smještaja i hrane. Zanimljivo je da je kreditiranje građevinarstva tek na sedmom mjestu, za razliku od velikog broja navedenih kategorija, kreditiranje građevinarstva u 2021. godini nije se oporavilo u odnosu na pretpandemijsku 2019. godinu te je iznos izdanih kredita za 26% manju u odnosu na 2019. godinu. Ukupni izdani zajmovi i potraživanja veći su za 6,5% u 2021. u odnosu na baznu godinu, što predstavlja rast za 4.329 milijuna kuna.

Tablica 3. prikazuje koncentraciju kreditnog rizika prema lokacijama u razdoblju od 2019. do 2021. godine za Zagrebačku banku d.d. u četiri kategorije.

Tablica 3. Koncentracija kreditnog rizika prema lokaciji

Lokacija	2019.	2020.	2021.
RH	92,95%	93,92%	93,98%
BiH	0,01%	0,01%	0,09%
Italija	3,80%	3,80%	3,26%
Ostale države	3,24%	2,27%	2,67%
Ukupna izloženost	100%	100%	100%

Izvor: izrada autora prema Zagrebačka banka (2020:209; 2021:209)

Tablica 3. prikazuje da je najveći postotak kreditnog rizika kojemu je Zagrebačka banka d.d. izložena je u Republici Hrvatskoj, taj udio predstavlja preko devedeset posto ukupnog rizika, a kroz promatrano razdoblje ima tendenciju povećavanja. Izloženost rizika prema Italiji predstavlja drugu najveću kategoriju koji se iznosi između tri i četiri posto s tendencijom smanjenja kroz promatrano razdoblje. Treća najveća izloženost kreditnom riziku je prema Bosni i Hercegovini koji iznosi manje od desetine jednog postotka. Četvrta kategorija je kategorija ostalih država koji kroz promatrano razdoblje predstavljaju između dva i tri posto ukupnog kreditnog rizika prema lokaciji.

6.3.2. Rizik likvidnosti

Upravljanje rizikom likvidnosti Zagrebačka banka d.d. nastoji biti u mogućnosti podmiriti dospjele obveze na način da ne ugrožava ugled i postojeće poslovanje. Osim mogućnosti podmiranja dospjelih obveza banka nastoji da trošak podmiranja obveza bude što niži, a to nastoji postojati financiranjem iz više izvora kao što su depoziti, primljeni zajmovi, izdani dužnički vrijednosni papiri te emisijom dionica. Za banku je bitno da se izvori financiranja ne

koncentriraju kod jednog ili manjeg broja vjerovnika budući da se stvara velika ovisnost, a diversifikacijom se nastoji izbjeći jednaka razina osjetljivosti vjerovnika na događaje u okolini koji mogu postati obeshrabreni na nastavak financiranja. Sljedeća tablica prikazuje strukturu ročnosti financijskih obveza Zagrebačke banke d.d. za 2019. godinu.

Tablica 4. Struktura ročnosti financijskih obveza Zagrebačke banke d.d. za 2019. (u milijunima kuna)

Obveze	Tekući računi i depoziti banaka	Tekući računi i depoziti komitenata	Izdani dužnički vrij. papiri	Ostale obveze	Uk. fin. obveze prema am. trošku	Udio roka obveza u ukupnoj fin. obvezi
Knjigovodstvena vrijednost	5.730	98.236	57	457	104.480	100%
Po viđenju	2.653	58.308	0	361	61.322	58,69%
1 do 7 dana	208	186	0	0	394	0,38%
7 do 15 dana	2.127	353	0	0	2.480	2,37%
15 dana do 1 mj.	0	884	0	2	3.661	3,50%
1 do 3 mj.	40	3.616	0	5	3.661	3,50%
3 do 6 mj.	19	4.084	0	7	4.110	3,93%
6 mj. do 1 god.	39	10.691	57	14	10.801	10,34%
1 do 5 god.	477	18.101	0	47	18.625	17,83%
Više od 5 god.	167	2.013	0	21	2.201	2,11%

Izvor: izrada autora prema Zagrebačka banka (2019:203)

Tablica 4. prikazuje podatke o rokovima dospijuća financijskih obveza na dan 31. 12. 2019. u milijunima kuna gdje je vidljivo da ukupne obveze banke iznose oko 104 milijarde kuna, a najveći postotak su obveze po viđenju koje predstavljaju preko 58% svih obveza prema ročnosti. Obveze s rokom dospijuća od jednog dana do šest mjeseci predstavljaju 13,68% svih obveza. Obveze s rokom dospijuća veći od šest mjeseci predstavljaju 30,28%. Iz prikazane tablice vidljivo je da postoji najveća potreba za upravljanjem kratkoročnim rizikom likvidnosti budući da najveći postotak, čak 80,06%, svih financijskih obveza ima rok dospijuća kraći ili jednak jednom godini.

Tablica 5. Struktura ročnosti financijskih obveza Zagrebačke banke za 2020.

Obveze	Tekući računi i depoziti banaka	Tekući računi i depoziti komitenata	Izdani dužnički VP	Ostale obveze	Uk. fin. obveze prema am. trošku	Udio roka obveza u ukupnoj fin. obvezi
KV	3.848	93.065	55	439	97.407	100,00%
Po viđenju	1.395	55.492	0	377	57.264	58,79%
1 do 7 dana	1.684	2.653	0	0	4.337	4,45%
7 do 15 dana	4	355	0	0	359	0,37%
15 dana do 1 mj.	1	953	0	2	956	0,98%
1 do 3 mj.	35	3.006	0	4	3.045	3,13%
3 do 6 mj.	10	55.871	0	6	5.887	6,04%
6 mj. do 1 god.	25	9.161	0	9	9.195	9,44%
1 do 5 god.	464	14.214	55	28	14.761	15,15%
Više od 5 god.	230	1.360	0	13	1.603	1,65%

Izvor: izrada autora prema Zagrebačka banka (2020:215)

Tablica 5. prikazuje podatke za drugu analiziranu godinu koja u sklopu analize rizika likvidnosti prikazuje strukturu ročnosti financijskih obveza za 2020. godinu. Podaci za 2020. prikazuju slično stanje kao i u 2019. godini, jedna od razlika je smanjenje ukupnih financijskih obveza koje iznose manje od sto milijardi kuna, odnosno došlo je do smanjenja od 7,26% u odnosu na prethodno analiziranu godinu. I dalje se najveći postotak obveza odnosi na financijske obveze po viđenju koje su se povećale za 0,17%, a došlo je i do povećanja udjela financijskih obveza s rokom dospijeca između jednog dana i šest mjeseci te taj udio u ukupnim obvezama iznosi 15,34% što predstavlja povećanje od 12,13% u odnosu na 2019. godinu. Povećanje obveza s rokom dospijeca do šest mjeseci povećano je u vrijeme pandemije COVID-19, a obveze s rokom dospijeca većim od jedne godine smanjio se na 16,8% što predstavlja smanjenje od 44,52% u odnosu na 2019. godinu. Udio kratkoročnih financijskih obveza povećan je na 83,2%.

Tablica 6. Struktura ročnosti financijskih obveza Zagrebačke banke d.d. za 2021.

Obveze	Tekući računi i depoziti banaka	Tekući računi i depoziti komitenata	Izdani dužnički VP	Ostale obveze	Uk. fin. obveze prema am. trošku	Udio roka obveza u ukupnoj fin. obvezi
KV	2.603	107.225	0	442	110.270	100,00%
Po viđenju	2.432	67.610	0	372	70.414	63,86%
1 do 7 dana	0	157	0	1	158	0,14%
7 do 15 dana	4	329	0	0	333	0,30%
15 dana do 1 mj.	0	3.943	0	2	3.945	3,58%
1 do 3 mj.	1	4.680	0	4	4.685	4,25%
3 do 6 mj.	0	3.802	0	6	3.808	3,45%
6 mj. do 1 god.	0	11.096	0	12	11.108	10,07%
1 do 5 god.	166	14.524	0	33	14.723	13,35%
Više od 5 god.	0	1.084	0	12	1.096	0,99%

(Izvor: izrada autora prema Zagrebačka banka, 2021:215)

Tablica 6. predstavlja podatke ročnosti financijskih obveza u posljednjoj godini analize odabranih pokazatelja rizika likvidnosti. Iz tabličnog prikaza podataka vidljivo je da su se ukupne financijske obveze povećale u odnosu na pretpandemijsku godinu. Povećanje financijskih obveza banke pokazatelj je da se ekonomske aktivnosti vraćaju na razdoblje prije pandemije COVID-19 te su fizičke i pravne osobe, uključujući i Zagrebačku banku, optimističniji u vezi posuđivanja novca te preuzimanje financijskih obveza. Razlika u odnosu na pretpandemijsku godinu došlo je do još većeg povećanja udjela financijskih obveza po viđenju, 8,6% u 2021. u odnosu na 2019. godinu, a financijske obveze s rokom dospijeca većim od jedne godine veće su u odnosu na 2019. godinu, a manje u odnosu na 2020. godinu.

6.3.3. Tržišni rizik

Tržišni rizik Zagrebačka banka (2021) opisuje kao rizik koji rezultira gubitkom zbog promjene vrijednosti valuta, kamata na vrijednosnice, marži na financijske proizvode i usluge te promjene vrijednosti financijskih instrumenata. Banka navodi da je upravljanje tržišnim rizikom bitno kako bi se osigurala solventnost.

Sljedećom tablicom prikazuje promjenu sadašnje vrijednosti portfelja ukoliko dođe do pomaka krivulje referentnih kamatnih stopa za jedan bazni bod od 31. prosinca za svaku od tri promatrane godine. Smanjenje neto sadašnje vrijednosti budućih novčanih tokova prikazano je

brojevima u zagradi, dok je povećanje prikazano s brojevima koji nisu u zagradi. Ovom mjerom nastoji se prikazati neto vrijednost portfelja prilagođena vremenskoj vrijednosti novca.

Tablica 7. Osjetljivost na promjene kamatnih stopa za jedan bazni bod po valuti za Zagrebačku banku d.d. na dan 31. prosinac (iznosi u tisućama kuna)

Godina	Ugovorno razdoblje	Švicarski franak	Euro	Kuna	Američki dolar	Ostalo	Ukupno
2019.	Do 3 mjeseca	1	(56)	(68)	1	(2)	(124)
	3 mjeseca do 1 godine	11	(163)	(40)	50	20	(122)
	1 do 3 godine	7	(1.487)	(1.425)	30	25	(2.850)
	3 do 10 godina	(7)	(2.167)	(946)	(27)	5	(3.142)
	Preko 10 godina	1	(276)	(274)	0	0	(551)
	Ukupno	11	(4.149)	(2.753)	54	48	(6.789)
2020.	DO 3 mjeseca	1	(90)	(36)	0	(6)	(131)
	3 mjeseca do 1 godine	10	232	(92)	36	19	205
	1 do 3 godine	6	(1.154)	(1.139)	5	19	(2.263)
	3 do 10 godina	-(6)	(1.361)	2.169	5	3	810
	Preko 10 godina	0	(766)	(338)	0	0	(1.104)
	Ukupno	11	(3.139)	564	46	35	(2.483)
2021.	Do 3 mjeseca	1	5	(27)	2	(5)	(24)
	3 mjeseca do 1 godine	9	(427)	(241)	39	17	(703)
	1 do 3 godine	3	(147)	(943)	19	17	(1.051)
	3 do 10 godina	(3)	(2.153)	833	5	3	(1.315)
	Preko 10 godina	0	(142)	(664)	0	0	(806)
	Ukupno	10	(2.864)	(1.142)	65	32	(3.899)

Izvor: izrada autora prema Zagrebačka banka (2020:232; 2021:233)

Iz tablice 7. može se iščitati da je najveći postotak portfelja vezan za valutu euro i kunu. Promjena u visini jednog baznog boda, jedna stotina jednog postotka, prikazuje da je banka u 2019. godini izgubila 6,789 milijuna kuna. U 2020. banka je izgubila 2,483 milijuna kuna što predstavlja gubitak koji je 2,73 puta manji u odnosu na prethodno analiziranu godinu. U 2021. godini ostvareno je smanjenje neto sadašnje vrijednosti budućih novčanih tokova u iznosu od 3,899 milijuna kuna te je time ostvarena negativna relativna postotna promjena od 36,32% u odnosu na 2020. godinu. Smanjenje neto sadašnje vrijednosti su najčešća kada su u pitanja valute euro i kuna te pozicije u vremenskom razdoblju od jedne do deset godina. U 2019.

ukupna promjena neto sadašnje vrijednosti portfelja iznosila je 7,015 milijuna kuna, a od toga 96,78% predstavlja smanjenje neto sadašnje vrijednosti. U 2020. ukupna promjena neto sadašnje vrijednosti portfelja iznosila je 3,795 milijuna kuna, a od toga 65,43% predstavlja smanjenje neto sadašnje vrijednosti. U 2021. ukupna promjena neto sadašnje vrijednosti portfelja iznosila je 4,113 milijuna kuna, a od toga 94,8% predstavlja smanjenje neto sadašnje vrijednosti.

6.3.4. Operativni rizik

Zagrebačka banka objašnjava da operativni rizik za banku predstavlja mogućnost implicitnih i eksplicitnih gubitaka koji se odnose na „interne procese, ljude, tehnologiju i infrastrukturu, odnosno eksterne događaje“ (Zagrebačka banka; 2021: 235). Sljedeća tablica prikazuje dvije kategorije: ukupni iznos izloženosti riziku Zagrebačke banke d.d. i ukupni kapitalni zahtjevi za banku.

Tablica 8. Izloženost operativnom riziku iznosu za polugodišnja razdoblja od 2019. do 2021. godine za Zagrebačku banku (u milijunima kuna)

	30. 6. 2019.	31. 12. 2019.	30. 6. 2020.	31. 12. 2020.	30.6. 2021.	31. 12. 2021.
Ukupni iznos izloženosti riziku (u mil. kuna)	4.557	5.103	4.722	4.958	5.161	5.705
Relativna promjena	-	11,98%	-7,47%	5,00%	4,09%	10,54%
Ukupni kapitalni zahtjevi	364	408	378	397	413	456
Relativna promjena	-	12,09%	-7,35%	5,03%	4,03%	10,41%

Izvor: Izrada autora prema Zagrebačka banka (2019; 2020; 2021)

Tablica 8. prikazuje u kolikim je iznosima banka izložena operativnom riziku uz pomoć dva, već spomenuta kriterija, za ukupno šest polugodišnjih razdoblja u razdoblju od 2019. do 2021. godine. U promatranim polugodišnjim razdobljima samo je u jednom razdoblju, prvom polugodišnjem razdoblju 2020. godine, došlo je do smanjenja iznosa operativnog rizika kojemu je banka izložena. To je razdoblje nastupanja velikih promjena u poslovanju uslijed pandemije COVID-19, a već je u drugom polugodištu 2020. ostvareno povećanje iznosa operativnog rizika. Kada se promotri cijelo analizirano razdoblje može se reći da je operativni rizik povećan za 1.148 milijardi kuna što predstavlja povećanje za 20,12%. Slične relativne promjene vidljive su i kada se promotre ukupni kapitalni zahtjevi koji se odnose na iznos likvidnih sredstava koji banka mora imati u svakom trenutku. Analizom ukupnih kapitalnih zahtjeva može se zaključiti da je došlo do povećanja kroz promatranih šest polugodišnjih razdoblja, a ukupna promjena posljednjeg u odnosu na početno razdoblje iznosi 92 milijuna kuna ili povećanje za 20,18%.

6.3.5. Ostali rizici

Prethodno navedena i objašnjena rizika su primarni rizici na koje banka nastoji utjecati te ih optimizirati ili minimizirati, a ovim navedena četiri rizika navodi se još nekoliko rizika koje banka smatra značajnima.

Poslovni rizik je prema navodima Zagrebačke banke (2021) rizik koji rezultira promjenama u poslovanju koje mogu kao posljedicu izazvati promjenu u očekivanim i/ili ostvarenim prihodima, rashodima te dobiti poslovanja.

Rizik nekretnina je rizik promjene vrijednosti nekretnina u vlasništvu Zagrebačke banke d.d. koje banka koristi u svrhu poslovnica, iznajmljivanja drugim fizičkim i pravnim osobama te nekretnine namijenjene prodaji. Prema podacima financijskih izvještaja Zagrebačke banke (2019; 2020; 2021) u 2019. postotak knjigovodstvene vrijednosti nekretnina i zemljišta iznosio je 0,55% ukupne vrijednosti imovine, u 2020. postotak je iznosio 0,48%, a u 2021. postotak vrijednosti nekretnina i zemljišta iznosio je 0,48% ukupne vrijednosti imovine. Prema ovim podacima upravljanje rizikom nekretnina ne predstavlja preveliki rizik za Zagrebačku banku d.d. poglavito kada se uzme u obzir da banka nekretnine i zemljište u velikoj mjeri koristi kao poslovnice, a tek manji dio nekretnina se prodaja. Iz spomenutih financijskih izvještaja u 2019. i 2020. banka nije ostvarila prihode od prodaje nekretnina i zemljišta. Prihodi od nekretnina ostvareni su tek 2021. godine.

Reputacijski rizik je rizik koji nastaje zbog narušenog ugleda banke koji može rezultirati gubitkom klijenta i prihoda. Banka se u upravljanju reputacijskim rizikom povodi „Globalnom politikom za upravljanje reputacijskim rizikom Grupe te aktima koji definiraju postupanje s transakcijama/projektima u specifičnim industrijama (obrambena industrija/industrija oružja, nuklearna energija, sektor ugljena, rudarstvo, sektor vodne infrastrukture/brane i industrija nafte i plina)“ (Zagrebačka banka, 2021:236).

Makroekonomski rizik Zagrebačka banka (2021) opisuje kao negativan utjecaj uzrokovan makroekonomskih kretanja u gospodarstvu koji mogu utjecati na promjene stavki kapitala banke te mogu utjecati na financijsko planiranje.

Sljedeća tablica prikazuje šest odabranih makroekonomskih indikatora u razdoblju od 2017. do 2021. godine. Podaci prikazani za 2021. godinu predstavljaju internu procjenu banke.

Tablica 9. Makroekonomski indikatori za Republiku Hrvatsku od 2017. do 2021.

	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Bruto domaći proizvod (postotna promjena)	3,4	2,9	3,5	-8,1	9,5
Investicije (postotna promjena)	1,5	3,8	9,8	-6,1	8,7
Osobna potrošnja (postotna promjena)	3,2	3,3	4	-5,3	10,4
Potrošačke cijene (postotna promjena)	1,1	1,5	0,8	0,1	2,5
Stopa nezaposlenosti (postotna promjena)	11,2	8,4	6,6	7,5	7,8
Devizni tečaj, kuna - euro, (godišnji prosjek)	7,46	7,41	7,41	7,53	7,52

Izvor: Izrada autora prema Zagrebačka banka (2021:52)

Tablica 9. prikazuje velike oscilacije u posljednje dvije analizirane godine. Promjene u 2020. i 2021. su u korelaciji s pandemijom COVID-19 te se može iščitati da je bruto domaći proizvod ostvario pad od preko osam posto u 2020. godini, a procjene je da je već 2021. godine došlo do relativne postotne promjene od 9,5% u odnosu na prethodnu godinu. Promjene investicija, osobne potrošnje i investicija bila su slične prirode kao i promjene bruto domaće proizvoda, najprije smanjenje pa zatim značajan rast. Stopa nezaposlenosti je još uvijek veća u odnosu na godinu prije izbijanja pandemije, a procjena koju je na početku 2022. banka donijela za kraj 2021. pokazuje pesimizam u pogledu kretanja stope nezaposlenosti u odnosu na ostale prikazane indikatore koji pokazuju optimističniju sliku. Prije pandemije kuna je ostvarivala je prosječno godišnje povećanje vrijednosti u odnosu na euro, a za vrijeme pandemije taj se trend obrnuo te se ostvaruje deprecijacija kune u odnosu na euro što može uzrokovati povećanje cijena uvoza te višoj stopi inflacije.

6.4. Analiza kreditnog rejtinga Zagrebačke banke d.d.

Kreditni rizik je već ranije spomenut u ovome radu te je objašnjeno da se kreditni rizik odnosi na rizik nemogućnosti otplaćivanja glavnice ili kamate na preuzete financijske obveze. Kreditne agencije su organizacije čiji je zadatak analizirati podatke te u obliku dodijeljenih ocjena daju stručno mišljenje o sposobnosti da pravna osoba ispunjava svoje obveze. Fitch Rating kreditna agencija svoje ocjene objašnjava kao „kategorija "AAA" do "BBB" (investicijska ocjena) i "BB" do "D" (špekulativna ocjena) s dodatnim +/- za "AA" do razine 'CCC', što ukazuje na relativne razlike u vjerojatnosti neispunjenja obveza ili povrata za probleme“ (Fitch, 2022: 1).

Tablica 10. Kreditni rejtinzi Zagrebačke banke d.d. prema Fitch Ratings

	2019.	2020.	2021.
Dugoročni rejting neizvršenja kreditne obveze	BBB-	BB+	BBB
Kratkoročni rejting	F3	B	F2
Ocjena održivosti	bb+	bb+	bb+
Ocjena podrške	3	3	WD (opozvano)
Perspektiva	Negativna	Stabilna	Stabilna

Izvor: Izrada autora prema Zagrebačka banka (2019; 2020; 2021)

Tablica 10. prikazuje pet kategorija kreditnog rizika koje je kreditna agencija Fitch objavljuje za Zagrebačku banku d.d. jednom godišnje. Dugoročni rejting neizvršenja kreditne obveze kroz promatrano razdoblje u dvije godine ocijenjen je ocjenom BBB koja znači da je kreditni rejting adekvatan za izvršavanje obveza, a u 2020. godini taj pokazatelj bio je smanjen na ocjenu BB+ koja predstavlja špekulativnu ocjenu, a vjerojatnost neispunjavanje obveza nije sigurna. Kratkoročni rejting kretao se na isti način kao i prethodno spomenuti, dugoročni rejting, gdje je ocjena u 2019. bila niža od ocjene u 2021. godini, a u 2020. godini mogućnost servisiranja kratkoročnih obveza bila je ocijenjena ocjenom B koja predstavlja minimalno razinu pravovremenog servisiranja obveza. Ocjena održivosti predstavlja procjenu dugoročnog opstojanja banka, a ocjena bb+ predstavlja umjerene izgleda da trajno posluje, ocjena nije mijenjana tijekom promatranog razdoblja bez obzira na efekte pandemije i makroekonomske promjene. Ocjena podrške označuje vjerojatnost i sposobnost drugih pravnih osoba da pruže podršku u slučaju ugroženosti banke da izvršava svoje financijske obveze prema vjerovnicima. Za Zagrebačku banku d.d. ta je vjerojatnost podrške umjerena, a za pretpostaviti je da je razlog te ocjene činjenica da je Zagrebačka banka d.d. najveći entitet u grupaciji pa je time i mogućnost podrške povezanih društava ograničena zbog opsega njihove veličine. Za 2021. godinu objavljivanje ocjene je obustavljeno. Kategorija koja se odnosi na perspektivu označava mišljenje kreditne agencije o promjeni ocjene dugoročnog rejtinga neizvršenja kreditne obveze koja se može povećati, smanjiti ili ostati ista. Za svaku godinu procjena je bila da se ocjena dugoročnog kreditnog rejtinga neće mijenjati. Za promatrane godine za procjena o perspektivi dugoročnog kreditnog rejtinga nije bila točna budući da se kreditni rejting mijenjao svake godine.

6.5. Usporedba rizika poslovanja sa konkurentskom bankom

Posljednje, peto potpoglavlje, je posljednje poglavlje šestog poglavlja u kojemu će se na temelju pet odabranih omjera analizirati rizik Zagrebačke banke d.d. u odnosu na Privrednu banku Zagreb d.d. te prosjek svih banaka. Prva dva omjera vezana su uz ostvarene prinose, treći omjer prikazuje stupanj korištenja duga, četvrti omjer mjeri udio likvidnih sredstava potrebnih za financiranje kratkoročnih obveza, peti omjer je stopa ukupnog kapitala koja prikazuje izloženost riziku insolventnosti.

Tablica 11. Pokazatelji rizika poslovanja Zagrebačke banke d.d. i Privredne banke Zagreb

Ključni pokazatelji poslovanja kreditnih institucija (u postocima)	Prosjek svih banaka			ZB			PBZ		
	2019.	2020.	2021.	2019.	2020.	2021.	2019.	2020.	2021.
Prinos na imovinu (ROA)	1,37	0,60	1,17	1,35	0,61	1,56	2,27	0,89	1,11
Prinos na kapital (ROE)	9,82	4,40	8,75	9,49	4,39	11,14	13,05	5,41	7,16
Omjer financijske poluge	12,57	12,04	11,43	12,06	12,85	12,74	13,69	12,97	11,41
Koeficijent likvidnosne pokrivenosti (LCR)	173,71	181,94	202,48	173	181	198	194	217	212
Stopa ukupnoga kapitala	24,80	25,62	25,85	23,78	29,34	32,06	25,49	25,96	24,43

Izvor: izrada autora prema Financijskim izvješćima PBZ i Zagrebačke Banke (2019; 2020; 2021)

Omjeri u tablici predstavljaju vrijednost u postotku. Prvi omjer u Tablici 11. je prinos na imovinu koji je ostvario pad u 2020. godini i ponovni rast u 2021. kada se promatra promjer svih banaka te također u slučaju dvije promatrane banke. Pritom je samo u slučaju Zagrebačke banke d.d. omjer bio veći u 2021. godini u odnosu na 2019. godinu. Prinos na kapital korelirao je kretanju prinosa na imovinu, najbolji rezultat ostvarila je Privredna banka Zagreb. Omjer financijske poluge prikazuje udio financiranja poslovanja dugom, veći postotak ne mora nužno imati negativan utjecaj, puno je važnije način na koji banke koriste dug, cijena posuđenih sredstava te isplativost aktivnosti financiranih tuđim kapitalom. Najveći omjer financijske

poluge ima Privredna banka Zagreb, a Zagrebačka banka, u većini promatranih godina, ima veću financijsku polugu od prosjeka svih banaka. Koeficijent likvidnosne pokrivenosti prikazuje mogućnost financiranja kratkoročnih obveza likvidnim sredstvima. Zagrebačka banka ima najniži koeficijent. Bez obzira na najniži koeficijent u odnosu na drugu banku i prosjek svih banaka ipak je razina dovoljna za financiranje kratkoročnih obveza budući da minimalna potrebna stopa iznosi 100%, a koeficijent koji banka održava je jako sličan prosjeku svih banaka. Stopa ukupnog kapitala je najbolja kod Zagrebačke banke, a zatim slijedi Privredna banka Zagreb s boljim omjerom od prosjeka svih banaka. Što je ovaj omjer veći to je i mogućnost da tvrtka preživi turbulentne promjene izglednija, a trend je povećanja stope ukupnog kapitala za obje banke i prosjek svih banaka. To povećanje sugerira veće rizike koje banke percipiraju pa se na ovaj način nastoje zaštititi. Na temelju pet analiziranih indikatora može se reći da je poslovanje Zagrebačke banke d.d. manje rizično od prosjeka svih banaka, a Privredna banka Zagreb u najvećem broju promatranih omjera ima bolje omjere i od Zagrebačke banke d.d. i od prosjeka svih banaka. Ove omjere koriste supervizorske institucije kako bi procijenile poslovanje i rizike banaka u Hrvatskoj.

7. Zaključak

Banak je kreditna institucija, a u Hrvatskoj trenutno djeluju dvadeset dvije banke. Trend hrvatskih banaka je spajanje i pripajanje te je time sve veći dio tržišta pod kontrolom malog broja većih banaka koje su često u pogledu vlasništva dionica u vlasništvu stranih banaka. Prevladavanje većih banaka izazov je za regulatorne i supervizijske institucije koje nastoje osigurati stabilnost tržišta što podrazumijeva sprječavanje nastajanja bankarskih kriza koje kada nastanu izazivaju nelikvidnost i/ili nesolventnost pojedinačnih banaka ili većeg broja banaka. Krize banaka često uzrokuju valutne krize te slabljenje gospodarskih aktivnosti. Osim regulatornih mjera državnih institucija za sprječavanje i upravljanje kriznim situacijama sve je bitnija unutarnje korporativno upravljanje rizicima banaka. Neki od makroekonomskih uzoraka krize su volatilnost kamatnih stopa, neučinkovitost djelovanja regulatora, inflacija, liberalizacija financijskog tržišta te pravna neusklađenost. Preveliko širenje asortimana proizvoda, slaba unutarnja kontrola, sivo računovodstvo te prevare smatraju se mikroekonomskih uzroka kriza banaka. Hrvatska narodna banka ima ulogu središnje banke koja je zadužena za superviziju rada banaka. Osnutak i rad banaka je strogo reguliran, a zahtjevi uključuju regulaciju potrebne razine kapitala, dozvoljeni stupanj izloženost pojedinačnim klijentima, ujednačavanje standarda knjiženja poslovnih promjena, također Hrvatska narodna banka ima mogućnost, uz prethodnu najavu, izvršiti inspekciju.

Zagrebačka banka ima dugu povijest poslovanja, trenutno banka posluje na preko sto lokacija u Hrvatskoj s preko osamsto bankomata, preko tri tisuća zaposlenika te stotinama tisuća korisnika usluga digitalnog bankarstva. Bez obzira na rizike i probleme izazvane pandemijom u posljednje dvije godine banka ostvaruje zadovoljavajuću razinu neto dobiti koja se uspjela oporaviti nakon pada u prvoj godini pandemije. Najveći udio kreditnog rizika usmjeren je prema fizičkim osobama i obrtnicima, bez obzira na prisutnost na stranom tržištu gotovo je cijeli udio kreditnog rizika na hrvatskom tržištu. Najveći udio su kratkoročne obveze. Negativne promjene kamatnih stopa za banku dovode do smanjenja neto sadašnje vrijednosti portfelja u vrijednosti nekoliko milijuna kuna godišnje. Operativni rizik banaka se povećava te je banka izložen operativnom riziku koji se procjenjuje u milijardama kuna. Posljednjih godina kreditni rejting banke je smanjen, a u odnosu na prosjek svih banaka banka posluje bolje te je rizik poslovanja manji.

Literatura

1. Ahec-Šonje, A. (2002). ANALIZA OSJETLJIVOSTI BANKARSKOG SUSTAVA-PRIMJENA "SIGNALNE" METODE. *Ekonomski pregled*, 53(9-10), 807-848.
2. Ahec-Šonje, A. (1999). Navješćujući indikatori valutnih i bankarskih kriza: Hrvatska i svijet. *Privredna kretanja i ekonomska politika*, 9(75), 31-85.
3. Beim, D. O. (2001). What triggers a systemic banking crisis. Columbia University. Dostupno na: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.199.7829&rep=rep1&type=pdf> [pristupljeno 18. lipnja 2022].
4. Božina Beroš, M. (2012). FINANCIJSKA SUPERVIZIJA U HRVATSKOJ – IZMEĐU DVIJE INSTITUCIJE I JEDNOG EUROPSKOG TRENDA. *Ekonomski pregled*, 63 (5-6), 352-371. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/85278> [pristupljeno: 17. lipnja 2022].
5. Buturac, G., Rajh, E., & Teodorović, I. (2009). Hrvatsko gospodarstvo u svjetlu globalne recesije. *Ekonomski pregled*, 60(12), 663-698. Dostupno na: <https://repositorij.eizg.hr/en/islandora/object/eizg%3A206/datastream/FILE0/view> [pristupljeno 20. lipnja 2022].
6. Detragiache, M. E., Gupta, M. P., & Demirgüç-Kunt, A. (2000). Inside the crisis: an empirical analysis of banking systems in distress. International Monetary Fund. Dostupno na: [https://books.google.hr/books?hl=hr&lr=&id=LF0YEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA3&dq=6.%09Detragiache,+M.+E.,+Gupta,+M.+P.,+%26+Demirg%C3%BC%C3%A7-Kunt,+A.+\(2000\).+Inside+the+crisis:+an+empirical+analysis+of+banking+systems+in+distress.+International+Monetary+Fund&ots=Pu0Cn5sAzX&sig=mePUM33vEXK-nWow8Bo0WkT8aog&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false](https://books.google.hr/books?hl=hr&lr=&id=LF0YEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA3&dq=6.%09Detragiache,+M.+E.,+Gupta,+M.+P.,+%26+Demirg%C3%BC%C3%A7-Kunt,+A.+(2000).+Inside+the+crisis:+an+empirical+analysis+of+banking+systems+in+distress.+International+Monetary+Fund&ots=Pu0Cn5sAzX&sig=mePUM33vEXK-nWow8Bo0WkT8aog&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false) [pristupljeno 20. lipnja 2022].
7. de Grauwe, P. (2008). The Banking Crisis: Causes, Consequences and Remedies. CEPS Policy Briefs. Dostupno na: [https://books.google.hr/books?id=2bF_AAAAQBAJ&pg=PA175&dq=7.%09de+Grauwe,+P.+\(2008\).+The+Banking+Crisis:+Causes,+Consequences+and+Remedies.+CEPS+Policy+Briefs.&hl=hr&sa=X&ved=2ahUKEwjw1efd19X4AhWl9P0HHfHaDOYQ6AF6BAgCEAI#v=onepage&q=7.%09de%20Grauwe%2C%20P.%20\(2008\).%20The](https://books.google.hr/books?id=2bF_AAAAQBAJ&pg=PA175&dq=7.%09de+Grauwe,+P.+(2008).+The+Banking+Crisis:+Causes,+Consequences+and+Remedies.+CEPS+Policy+Briefs.&hl=hr&sa=X&ved=2ahUKEwjw1efd19X4AhWl9P0HHfHaDOYQ6AF6BAgCEAI#v=onepage&q=7.%09de%20Grauwe%2C%20P.%20(2008).%20The)

- [%20Banking%20Crisis%3A%20Causes%2C%20Consequences%20and%20Remedies.%20CEPS%20Policy%20Briefs.&f=false](#) [pristupljeno 20. lipnja 202].
8. Fitch Rating (2022). Rating Definitions. Dostupno na: <https://www.fitchratings.com/products/rating-definitions> [pristupljeno: 23. lipnja 2022].
 9. Gregurek, M., Vidaković, N. (2011). *Bankarsko poslovanje*. Zagreb: RRiF plus. Dostupno na: https://www.bib.irb.hr/908214/download/908214.Bankarsko_poslovanje_24062011.pdf [pristupljeno 25. lipnja 2022].
 10. HNB (2022). Bilten 275. Dostupno na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/4178326/hbilt275.pdf/0ac646dd-d897-3d2d-0d95-ec1e0e2ca57a> [pristupljeno: 14. lipnja 2022].
 11. HNB (2022). Makrobonitetne mjere. Dostupno na: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/financijska-stabilnost/makrobonitetne-mjere>. [pristupljeno: 14. lipanj 2022].
 12. HNB (2021). Organizacija. Dostupno na: <https://www.hnb.hr/o-nama/funkcije-i-struktura/organizacija> [pristupljeno: 17. lipnja 2022].
 13. HNB (2021). Ostale mjere i aktivnosti. Dostupno na: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/financijska-stabilnost/makrobonitetne-mjere/ostale-mjere-i-aktivnosti> [pristupljeno: 14. lipnja 2022].
 14. HNB (2017). Protuciklički sloj kapitala. Dostupno na: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/financijska-stabilnost/makrobonitetne-mjere/protuciklicki-sloj-kapitala> [pristupljeno: 14. lipnja 2022].
 15. HNB (2021). Regulatorna. Dostupno na: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/supervizija/regulatorna> [pristupljeno: 15. lipnja 2022].
 16. HNB (2021). Sanacijska tijela. Dostupno na: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/sanacija/sanacijska-tijela> [pristupljeno: 15. lipnja 2022].
 17. HNB (2022). Sistemski važne institucije. Dostupno na: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/financijska-stabilnost/makrobonitetne-mjere/sistemski-vazne-institucije> [pristupljeno: 14. lipnja 2022].
 18. HNB (2020). Strukturni sistemski rizik. Dostupno na: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/financijska-stabilnost/makrobonitetne-mjere/strukturni-sistemski-rizik> [pristupljeno: 14. lipnja 2022].
 19. HNB (2019). Supervizija: Osnove i ciljevi. Dostupno na: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/supervizija/osnove-i-ciljevi> [pristupljeno: 17. lipanj 2022].

20. HNB (2022). Odabrani pokazatelji strukture, koncentracije i poslovanja kreditnih institucija. Statistika: Pokazatelji poslovanja kreditnih institucija. Dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/financijski-sektor/druge-monetarne-financijske-institucije/kreditne-institucije/bankovna-supervizija/pokazatelji-poslovanja-kreditnih-institucija> [pristupljeno 29. lipnja 2022].
21. HNB (2015). Učinkovito rješavanje kriznih situacija. Dostupno na: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/financijska-stabilnost/o-financijskoj-stabilnosti/ucinkovito-rjesavanje-kriznih-situacija> [pristupljeno: 15. lipnja 2022].
22. HNB (2021). Uzajamno priznavanje mjera. Dostupno na: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/financijska-stabilnost/makrobonitetne-mjere/uzajamno-priznavanje-mjera>. [pristupljeno: 14. lipnja 2022].
23. HNB (2019). Zaštitni sloj za očuvanje kapitala. Dostupno na: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/financijska-stabilnost/makrobonitetne-mjere/zastitni-sloj-za-ocuvanje-kapitala> (pristupljeno: 14. lipnja 2022).
24. Hrvatska udruga banaka (n.d.) Popis svih banaka koje djeluju u Hrvatskoj. Dostupno na: <http://hub.dev.perpetuum.hr/hr/popis-svih-banaka-koje-djeluju-u-republici-hrvatskoj> [pristupljeno 30. lipnja 2022].
25. Kaminsky, G., & Reinhart, C. (1996). Banking and balance of payments crises: models and evidence. Board of Governors of the Federal Reserve Working Paper (Washington: Board of Governor of the Federal Reserve). Dostupno na: <https://carmenreinhart.com/wp-content/uploads/2020/02/ifdp544.pdf> [pristupljeno 17. lipnja 2022].
26. Karić, M. (2011). Uvod u menadžment rizika. Osijek: Ekonomski fakultet Osijek.
27. Laeven, M. L., & Valencia, M. F. (2012). Systemic banking crises database: An update. International Monetary Fund. Dostupno na: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2012/wp12163.pdf> [pristupljeno 20. lipnja 2022].
28. Miletić, I. (2009). Makroekonomski i mikroekonomski uzroci nestabilnosti banaka. Economic research-Ekonomska istraživanja, 22(1), 47-59. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/60031> [pristupljeno 20. lipnja 2022].
29. Olgić Draženović, B. (2012). Uloga i utjecaj institucionalnih investitora na razvoj tržišta kapitala odabranih tranzicijskih zemalja i Republike Hrvatske (Doktorska disertacija, Sveučilište u Rijeci. Ekonomski fakultet). Dostupno na:

- <https://www.unirepository.svkri.uniri.hr/islandora/object/efri%3A34/datastream/PDF/view> [pristupljeno: 15. lipnja 2022].
30. Privredna banka Zagreb (2019). Bonitetno izvješće Grupe za 31. 12. 2019. Dostupno na: <https://www.pbz.hr/document/documents/PBZ/financijska-izvjesca/Bonitetno-izvje%C5%A1%C4%87e-PBZ-Grupe-31-12-2019.pdf> [pristupljeno: 27. lipnja 2022].
31. Privredna banka Zagreb (2020). Bonitetno izvješće za 2020. Dostupno na: <https://www.pbz.hr/document/documents/PBZ/financijska-izvjesca/bonitetna/Bonitetno-izvje%C5%A1%C4%87e-PBZ-Grupe-za-2020.pdf> [pristupljeno: 27. lipnja 2022].
32. Privredna banka Zagreb (2021). Bonitetno izvješće Grupe za 2021. Dostupno na: <https://www.pbz.hr/document/documents/PBZ/financijska-izvjesca/bonitetna/Bonitetno-izvje%C5%A1%C4%87e-PBZ-Grupe-za-2021.pdf>. [pristupljeno 27. lipnja 2022].
33. Rose, P. S., & Hudgins, S. C. (2015). Upravljanje bankama i financijske usluge. MATE doo, Zagreb.
34. Roberts, A., Wallace, W., & McClure, N. (2003). Strategic risk management. Edinburgh Business School. Dostupno na: <https://ebs.online.hw.ac.uk/documents/course-tasters/english/pdf/h17rk-bk-taster.pdf> [pristupljeno 22. lipnja 2022].
35. Tadić, A. (2018). Rizik likvidnosti. Pregledni rad, UDK, 336(658.153), 005-334. Dostupno na: <https://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/2217-401X/2018/2217-401X1801139T.pdf> [pristupljeno 22. lipnja 2022].
36. van Greuning, H., & Bratanovic, S. B. (2011). Analiza i upravljanje bankovnim rizicima: pristupi za ocjenu organizacije upravljanja rizicima i izloženosti financijskom riziku. Mate d.o.o.
37. Zagrebačka banka d.d. (2020). Godišnje izvješće za 2019. Dostupno na: <https://www.zaba.hr/home/med/dok/4654/godisnje-izvjesce-za-2019..pdf> [pristupljeno 21. lipanj 2019].
38. Zagrebačka banka d.d. (2021). Godišnje izvješće za 2020. Dostupno na: <https://www.zaba.hr/home/med/dok/5540/godisnje-izvjesce-za-2020..pdf> [pristupljeno: 21. lipnja 2020].
39. Zagrebačka banka d.d. (2022). Godišnje izvješće za 2021. Dostupno na: <https://www.zaba.hr/home/med/dok/6523/godisnje-izvjesce-2021-zagrebacka-banka-hrv.pdf> [pristupljeno: 21. lipnja 2021].

40. Zagrebačka banka d.d. (2019). Javna objava bonitetnih zahtjeva 30. 6. 2019. Dostupno na:
<https://www.zaba.hr/home/med/dok/4161/Javna%20objava%20bonitetnih%20zahtjeva%20-%2030.6.2019> [pristupljeno: 21. lipnja 2022].
41. Zagrebačka banka d.d. (2020). Javna objava bonitetnih zahtjeva 31. 12. 2019. Dostupno na:
<https://www.zaba.hr/home/med/dok/4791/Javna%20objava%20bonitetnih%20zahtjeva%20-%2031.12.2019> [pristupljeno: 21. lipnja 2022].
42. Zagrebačka banka d.d. (2020). Javna objava bonitetnih zahtjeva 30. 6. 2020. Dostupno na:
<https://www.zaba.hr/home/med/dok/5124/Javna%20objava%20bonitetnih%20zahtjeva%20-%2030.6.2020> [pristupljeno: 21. lipnja 2022].
43. Zagrebačka banka d.d. (2021). Javna objava bonitetnih zahtjeva 31. 12. 2020. Dostupno na:
<https://www.zaba.hr/home/med/dok/5658/Javna%20objava%20bonitetnih%20zahtjeva%20-%2031.12.2020> [pristupljeno: 21. lipnja 2022].
44. Zagrebačka banka d.d. (2021). Javna objava bonitetnih zahtjeva 30. 6. 2021. Dostupno na:
<https://www.zaba.hr/home/med/dok/6329/Javna%20objava%20bonitetnih%20zahtjeva%20-%2030.6.2021> [pristupljeno: 21. lipnja 2022].
45. Zagrebačka banka d.d. (2020). Javna objava bonitetnih zahtjeva 31. 12. 2021. Dostupno na:
<https://www.zaba.hr/home/med/dok/6700/Javna%20objava%20bonitetnih%20zahtjeva%20-%2031.12.2021> [pristupljeno: 21. lipnja 2022].
46. Zagrebačka banka d.d. (2021). Revidirani financijski izvještaji. Dostupno na:
<https://www.zaba.hr/home/med/dok/5536/revidirani-financijski-izvjestaji-zagrebacke-banke-d.d.-2020.pdf> [pristupljeno: 23. lipnja 2022].
47. Zagrebačka banka d.d. (2021). Revidirani financijski izvještaji. Dostupno na:
<https://www.zaba.hr/home/med/dok/6519/revidirani-financijski-izvjestaji-zagrebacke-banke-d.d.pdf> [pristupljeno: 23. lipnja 2022].
48. Zagrebačka banka d.d. (2022). Financijski podaci. Dostupno na:
<https://www.zaba.hr/home/o-nama/o-nama/pregled#pan2> [pristupljeno 30. lipnja 2022].

49. Zagrebačka burza (2022). Zagrebačka banka: Vrijednosnica. Dostupno na: https://zse.hr/hr/papir/310?isin=HRZABARA0009&tab=stock_info [pristupljeno 30. lipnja 2022].
50. Zakon o bankama, (NN 84/2002). Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2002_07_84_1388.html [pristupljeno: 15. lipanj 2022].
51. Zakon o Hrvatskoj narodnoj banci, (NN 75/08,54/13, 47/20). Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/590/Zakon-o-Hrvatskoj-narodnoj-banci> [pristupljeno: 15. lipnja 2022].
52. Zakon o kreditnoj instituciji, (NN 146/20). Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/195/Zakon-o-kreditnim-institucijama> [pristupljeno: 15. lipnja 2022].
53. Zakon o sustavu osiguranja depozita, (NN, br. 146/2020). Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/2737/Zakon-o-sustavu-osiguranja-depozita> [pristupljeno: 15. lipnja 2022].
54. Odluku o kratkoročnom kreditu za likvidnost, (NN 132/1999). Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/1999_12_132_2078.html [pristupljeno: 15. lipnja 2022].

Popis grafikona

Grafikon 1. Podjela rizika banaka	10
Grafikon 2. Struktura sektora Financijska društva	16

Popis tablica

Tablica 1. Račun dobiti i gubitka Zagrebačke banke d.d. od 2019. do 2021.	22
Tablica 2. Koncentracija kreditnog rizika prema industrijskim granama i tipu dužnika	24
Tablica 3. Koncentracija kreditnog rizika prema lokaciji	25
Tablica 4. Struktura ročnosti financijskih obveza Zagrebačke banke d.d. za 2019. (u milijunima kuna).....	26
Tablica 5. Struktura ročnosti financijskih obveza Zagrebačke banke za 2020.	27
Tablica 6. Struktura ročnosti financijskih obveza Zagrebačke banke d.d. za 2021.	28
Tablica 7. Osjetljivost na promjene kamatnih stopa za jedan bazni bod po valuti za Zagrebačku banku d.d. na dan 31. prosinac (iznosi u tisućama kuna).....	29
Tablica 8. Izloženost operativnom riziku iznosu za polugodišnja razdoblja od 2019. do 2021. godine za Zagrebačku banku (u milijunima kuna).....	30
Tablica 9. Makroekonomski indikatori za Republiku Hrvatsku od 2017. do 2021.	32
Tablica 10. Kreditni rejtinzi Zagrebačke banke d.d. prema Fitch Ratings.....	33
Tablica 11. Pokazatelji rizika poslovanja Zagrebačke banke d.d. i Privredne banke Zagreb ..	34